

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta 1956-yil 4-yanvardan chiqarib boshlagan

e-mail: info@uzas.uz

2015-yil 13-noyabr №46 (4341)

БЕТАКРОРИМСАН, ЯГОНАСАН, ОНА ВАТАНИМ — ЎЗБЕКИСТОНИМ!

**“Ўзбекистон Республикаси қонун билан тасдиқланадиган ўз давлат
рамзлари — байроғи, герби ва мадҳиясига эга”.**

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. 5-модда.

САДОҚАТ ТИМСОЛИ

Туманимиздаги Ўрозали бобо тўқсон йил умр кўрди. Саксон ёшда ҳажга борди. Дунёнинг минг бир тегирмон тошидан ўтган бобо бизга ҳаяжонланиб, тўлқинланиб шундай деганди: “Ўз кўзим билан ҳажда, биз турган жойда Ўзбекистонимизнинг байроғини кўрдим. Мусофиримиз-да, ишонасизми, кўзимга байроғимиз бошқача кўриниб кетди, бутун бўй баста билан Ватаним кўз олдимда гавдаланди. Ўша куни ҳаммамиз дуо қилдик: “Ўзбекистонимиз ҳам, байроғимиз ҳам, мустақиллигимиз ҳам абадий турсин” деб.

Ўрозали бобо гапиряптилар, менинг севинчим ичимга сигмайди. Ҳаётнинг бизга берган улугликларини кўринг. Ўзбекистонимиз байроғи жаҳоннинг энг табаррук жойларида юртимизни оламга кўз-кўз қиляпти. Спортчиларимизнинг дунё майдонларида шохсунага кўтаришганини, хилпиратган байроғимизни кўрганимда, янграётган мадҳиямизни эшитганимда қалбимни ғурур эгаллайди. Ахир Бош Қомусимизда ҳам давлатимиз рамзлари — байроқ, герб ва мадҳиямиз қонун билан тасдиқлангани белгилаб қўйилган...

Шўрчилик Йўлдош ака билан Бойсун тоғларига бордик. Бу одамнинг феъли шундайки, тинмай газета, китоб ўқийди. Ўнлаб газеталарнинг мухлиси. Уйда муъжазгина кутубхонаси бор. Машинасида доимо янги чиққан китоблар бўлади. Китоб ўқимаган кунни умрига қўшмайди.

Тогда айтган гаплари ҳеч эсимдан чиқмайди: — Осмонўпар, юксак тоғни мен байроғимизга ўхшатаман. Ана зангори осмон, кейин оппоқ қорли чўққилар, икки томонида лозорлар, сўнг ям-яшил арчазору майсазорлар. Ўзбекистонимиз байроғининг доимо баландда хилпирашини, тоғдай юксалиб туришини истайман.

Йўлдош аканинг бу гаплари кўп ўйлайман. Рост-да, байроғимиз тоғланиб бораётди. Худди турмушимиз фаровонлашиб, иқтисодимиз юксалиб бораётгандек. Гўёки, ҳаётнинг нурлардаги намояни, дейсиз. Яшил майсазорда елдай югургингиз, мангу яшил арчаларни кучингиз, лозорларда яйраб-йайраб ўйнагингиз, қорли чўққиларга интилиб, моёвий самога қулоқ очингиз келавари. Борлигингиз билан ана

Ифтихор

шу гўзал ҳаёт бағрига талпина-сиз. Талпинганингиз сари қудратланиб борасиз. Байроғимиз Ватанимиз буюклиги, Ўзбекистонимизнинг юзи! Қолаверса, унда миллат руҳи яшайди. Тогда яшил арчазор ичидан. Ниго-яшил арчазору майсазорлар. За-мин гўзал, осмонга қўлим етгудай. Юрагимга қандайдир илоҳий қувватми қўйилади. Қадамларим шаҳдам. Яшилликлар ҳайратли. Ҳаёлларим нурлар қанотида елади. Байроғимизни ўпаман. Байроғимизда Ўзбекистонни кўраман.

Байроғимиз ҳақида ўйласам Наҳмиддин Кубронинг жонидан кечса-да, туғни қўллари билан маҳкам ушлагани, ёвга бермагани кўз олдимда гавдаланади. Соҳибқирон Амир Темури жаҳон-гирлик йўлларида умр бўйи яшил туғни баланд кўтариб юрди. Широқ байроққа айланиб

Ватанимиз асради. Жалолдин жону жаҳонини дарёга ғарқ қилди. Лекин Ватан туғидан воз кечмади.

Ал-Ҳаким ат-Термизий ҳазратларининг қизи Гулсумаи Давронанинг ҳаётини ўрганган тадқиқотчи Гулсум Хўжам-шукророва Давронанинг “Ватан туғини улугла! Уни ҳеч нарсага алмашма! Ҳеч қачон сотма! Ватан туғи ор-номус, Ватан туғи муқаддас ва бебаҳо”, деган сўзларини келтиради.

Дунёда не бир халқлар яшадилар, гуркирадилар ва тарихнинг қайси бир жангу жадалларида байроқларини йўқотиб қўйдилар, хароблиги йўқлик қомига қуладилар. Бизнинг ўз байроғимиз бор.

Ватанимиз байроғи йиллар оша юракнинг устида, ор-номуснинг дастиди бўлмоғи керак.

Кўёш байроққа ўхшайди. Байроқ ҳам қайсидир маънода кўёшдир. Кўёш йўқми, ҳаёт йўқ. Байроқсиз Ватан Ватан бўлмайди. Ўзбекистонимиз байроғи еру осмон ўртасида дунёнинг кўзини яшнатиб товланмоқда. Унда Ўзбекистон қиёфаси бор. Унда халқимизнинг азалий ва абадий нурлари ёмғирнинг энг тоза сувларидан ўтиб камалак ранглари пайдо қилади. Ватанимиз байроғига кўнглим ила разм солинг-а, камалак ранглари, кўзларга ҳаёт бахш этувчи тириклик ва ободликнинг рангин жилоларини кўрасиз. Ҳаёлан Ватанимиз кучасиз. Кўзларингиздан кўнглингизга, юрагингизга она-юрт улуглиги етиб боради. Қатрада осмон акс этганидек, байроғимизда буюк ва муқаддас Ватанимиз руҳи бор. Шонли тарих ва ҳаётнинг ўзи бунга гувоҳ.

Байроғимизни бежизга кўёшга менгзамадим. Офтоб нурлари ёмғирнинг энг тоза сувларидан ўтиб камалак ранглари пайдо қилади. Ватанимиз байроғига кўнглим ила разм солинг-а, камалак ранглари, кўзларга ҳаёт бахш этувчи тириклик ва ободликнинг рангин жилоларини кўрасиз. Ҳаёлан Ватанимиз кучасиз. Кўзларингиздан кўнглингизга, юрагингизга она-юрт улуглиги етиб боради. Қатрада осмон акс этганидек, байроғимизда буюк ва муқаддас Ватанимиз руҳи бор. Шонли тарих ва ҳаётнинг ўзи бунга гувоҳ.

Менгнор ОЛЛОМУРОД

Ботир ЭРГАШЕВ

Алишер НАВОИЙ

“КИМКИ УЛУГРОҚ...”

Ҳазрат Алишер Навоий шеърини инсоният маданияти тарихида фавқуллода буюк ҳодисадир.

Улуғ ижодкорнинг бадиий кашфиётлари ҳайратланарли, бой адабий мероси ўзига хос даҳо санъаткорнинг ижодий фаолияти маҳсулидир. Барча замонлар ва халқлар тарихида бу кутлуғ мерос гўзаллик, нафосат ва теран тафаккур сарчашмаларидан бири сифатида миллионлаб қалбларни мунаввар этаверади.

Навоийнинг сўз гавҳари

Миллатимиз тимсолига айланган улуғ шоир таваллудининг 575 йиллиги тобора яқинлашиб келаётди. Шу муносабат билан тахририят Навоий сиймоси ва ижодиёти тарғибига бағишланган яна бир янги — “Навоийнинг сўз гавҳари” номли руқн очишни мақсад қилди. Зотан, сўзга муносабатда, сўзни гавҳарга айлантириш сир-синоатини билиш ва эгаллашда бизга ҳамиша бекиёс ижодий тафаккур соҳибни улуғ Навоийнинг олий услуби мукаммал намунадир.

Мазкур руқнда сиз ул зотнинг ҳикматга айланган байтлари ва насрий асарларидан олинган ибратли парчалардан баҳраманд бўлиб борасиз.

Танқид ва адабиётшунослик бўлими

Ҳарнеким ул шаръдин этти удул,
Эрмас адаб айласанг они қабул.

Бири эрур макрумати волидайн,
Билки, мунинг қилмоғидур фарзи айн.

Бу иккининг хизматини бир бил,
Ҳар неча ифрот эса, тақсир бил.

Бошни фидо айла ато қошига,
Жисми қил садқа ано бошига.

Икки жаҳонинг тиларсен фазо —
Ҳосил эт ушбу иккисидин ризо.

Тун-қунунга айлагали нур фаш,
Бирисин ой англа, бирисин қуёш.

Сўзларидин чекма қалам ташқари,
Хатларидин қўйма қадам ташқари.

Бўлсун адаб бирла бори хизматинг,
Ҳам қил адаб “дол”и киби қоматинг.

Сўнгра раҳмининг силасин қарз бил...
Раҳм ўшул тоифага фарз бил.

Кимки улугроқ анга хизмат керак,
Улки кичикроқ анга шафқат керак.

“Ҳайрат ул-аброр”дан.

ЯХШИНИНГ ЮЗИ ЖАННАТ

Ёши улуғ нуроний отахону онахонлар билан суҳбатлашсангиз кўнглингизни ёруғлик чулғайди. Хотиржамликни ҳис қиласиз. Уларнинг шукроналикка йўғрилган суҳбатлари ўтаётган ҳар бир кунимизни қадрлашга ундайди. Ана шундай лаҳзаларда қишлоғимдаги ёши улуглар ҳаёти ва қиёфалари кўз ўнгимда бирма-бир гавдаланади. Уларни зиёрат айланиш, хоҳишу орзуларини тинглаш, кўнглиларини кўтариш истаги туғилади. Дарҳол улар истиқболга ошиқаман...

Ёзувчилар уюшмаси йўлланмаси билан

Икки минг йилдан зиёд тарихга эга Хондайликда Иккинчи жаҳон уруши қатнашчилари — тўқсондан ошиб юз ёшга яқинлашаётган Тоштурғун Шогиезов, Абдулкабир Умаров, Саъдулла Йўлдошевлар суҳбатга чанқоқ, ўтмиш хотираларини завқланиб ҳикоя қилишдан зерикшмайди. Яхшининг юзи жаннатдир, деган халқимизнинг ибратли ибораси бор. Биз бу отахонлар билан суҳбатлашиш асносида фақат ҳалол меҳнату эзгу тилакларни ҳаётини аъмолга айлантирилганларнинг гувоҳи бўлдик. Зеро, ҳалоллик ва поклик инсоннинг умрига умр қўшар экан. Фарзандларини юрт қорига ярайдиган қилиб тарбиялаган отахонлар бугун неварою эвараларининг тўйларида, яхши кунларида бош-қош.

Хушҳаво Тошкентни ўраб турган вилоят туманлари ичида Бўстонликда жаннатмакон маъво хусусида ортиқча таъриф тавсифларга ҳожат йўқ. Биргина мисол: Бўстонликнинг Оқтош худуди бағрига соф ва мусаффо ҳаводан баҳраманд бўлиш ниятида ҳар куни минг-минглаб мижозлар атайин келиб-кейтишар экан. Улар орасида юртимизнинг гўзал табиатидан баҳра олаётган хорижлик меҳмонларнинг борлигини айтмайсизми. Шундайин сўлим гўшадан юз ёшдан ошиб яшаётганлар билан дийдорлашиш қанчалар кўнглили.

Давоми иккинчи саҳифада.

КОМИССИЯ ЙИГИЛИШИ

Бетакрор асарлари билан халқимиз кўнглидан муносиб ўрин олган, маънавиятимиз ва адабиётимиз ривожига салмоқли ҳисса қўшган марҳум ёзувчи ва шоирларнинг ижодини ўрганиш, тарғиб қилиш, уларнинг адабий меросини асраб-авайлаш, қўлёзмаларни миллий ва умуминсоний қадриятлар, бадиийлик мезонлари асосида қайта қўриб чиқиш, келажак авлодларга етказиш борасида Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида адабий мерос комиссияси иш бошлаганидан ҳабарингиз бор. Кекса авлодга мансуб адабларнинг таваллуд кунлари муносабати билан хотира кечалари ўтказилмоқда. Марҳум адабларнинг қабрларини обод қилиш масалаларига эътибор қаратилмоқда. Мерос комиссиясининг навбатда-

ги йиғилиши Ўзбекистон халқ ёзувчиси Ўлмас Умарбеков, шунингдек, ўтган асрнинг 30-йиллар адабларининг ижодий мероси масалаларига бағишланди.

Бугунги кунда Ўлмас Умарбековнинг асарларига ёш ижодкорларнинг қизиқиши катта. Адибнинг “Қизимга

Ёзувчилар уюшмасида

мактублар” ва “Кузнинг биринчи кунини” асарлари асосида истеъдодли ёш драматург Мафтуна Мухаммадинова “Кузги мактублар” драматик асарини ишлади. Асар яқин кунларда Асқар Холмўминов режиссёрлигида Ўзбек миллий академик театри саҳнасида намоиш этилади. Ўлмас Умарбековнинг шахсий архи-

видаги қўлёзмаларни ўрганиш мерос комиссияси томонидан кун тартибидидаги вазифалардан бири экани таъкидланди.

Н.Каримов, Ш.Ризаев, М.Тоир, А.Алимбеков ва бошқа ижодкорлар 30-йиллар ўзбек адабиётини босқич сифатида қайта ўрганилиши зарурлиги ҳақида ўз фикр-мулоҳазаларини билдирдилар.

Йиғилишда ёзувчиларнинг қўлёзмалари, кундаликлари, мактублари ҳамда уларнинг ҳаёти ва ижодий фаолиятига оид бошқа ҳужжатлари сақланадиган замонавий жиҳозланган Адабиёт музейига эҳтиёж борлиги таъкидланди. Кун тартибидидаги масалалар бўйича Ёзувчилар уюшмаси адабий мерос комиссияси томонидан муайян таклифлар ўртага ташланди, баённома қабул қилинди.

Ахборот хизмати

Она дунёда
қуз

Бошланиши биринчи саҳифада.

Хумсоннинг бир қаноти бўлмиш Чинор отлиг қишлоқча Ўғом дарёси ёнбоши, Чорвоқ кўрғони қошида жойлашган. Ундан куйига эниб, Ўғом кўпригидан ўтган, Чирчиқ дарёсининг чап қирғоғи бўйлаб айланма йўл орқали тикка кўтарилиб бораверамиз. Ўнг томонда борлиқи тўсиб, Катта Чимён тоғи қад ростлаган. Забардаст бу чўққини Обикашқа деб атайдилар. Зовлар ва

жисмига ярашган Наволисой. Ҳа, Наволисой довуғини ким эшитмаган дейсиз. Минг даргда шифо бўлувчи зилол сувини айтмайсизми! Юқорида таърифлаганимиздек, кўпчилик Оқтош хавосига интилсалар, Наволисой наволирига жон қулоқларини тутувчилар, сеҳрли сувидан тўйиб симирувчилар ундан кам эмас. Ана шу жаннатмаконда Саъдулла ота Қобиловнинг муборак юз ёши катта тантана билан нишонланди. Бутун умри ҳалол меҳнат би-

нинг барчаси ана шу кўркамликка уйғунашиб кетмоқда. Айниқса, қишлоқларимизда, ҳатто тоғли ҳудудларда қурилган шифо масканлари бугун кексаларнинг соғлигини мустаҳкамламоқда, умрига умр қўшмоқда. Бу сийхатҳоқлар барча қулайликларга эгалиги боис, ўзга вилоятлардан ҳам дам олишга ошқадиганларнинг кети узилмайдди.

Қалбларга муттасил қувонч ва қудрат бахш этувчи Наволисой Чорвоқ денгизи оша сўлим Юсуфхонагача

бомиз Амир Темур ҳазратлари ва авлодлари энг тўғри йўлни танлаган эканлар: келин ёки қувв танлашда ғоят ҳушёрлик, зийраклик ва эҳтиёткорлик қатъий амал қилганлар.

— Мустақил Ватанимизнинг ҳур ва эркин ёшлари бу масалада сира ашадмасликлари лозим, — дейди Жаҳон ая. — Эр ва хотиннинг ўзаро муносабатларида илқик, самимийлик бўлиши даркор. Чунки Ватан тинчлиги ва равнақи оилаларнинг мустаҳкамлигига бевосита боғлиқ. Ҳар қандай вазият ва шароитда ҳам оила аъзолари бир-бирлари билан мурося қилиш, ғам-андуҳларини шодлик ва қувончга менгаш учун доимо куч топа олишлари керак.

Дарҳақиқат, ёшларимиз, айниқса, ёш оилалар бу ибратли хонадон соҳибларидан ҳар қанча ўрнат олса арзийди.

Яқинда яна бир хушхабар эшитдик: Бўстонлиқда истиқомат қилаётган бир юз ёки ёшлари Анор момо ўзининг таваллуд кунини катта байрамдек нишонлади. Ҳа, айнаи дамларда юртимизнинг яна қаерларидадир ўзининг тўқсон, юз ёшини фарзандлари, неварою эваралари қуршовида нишонлаётган нуруний отахону онахонлар кўпчилигини ташкил қилади. Мустақил Ватанимизда мисли қўрилмаган эъзоу эҳтиром топаётган нурунийлар сафи қанча кенгайса, бу — барчамизнинг бахтимиз. Ахир, Мустақил Ватан, нури йўл ва бахту иқбол ўзимизники!

Асад АСИЛ

ҚУЁШЛИ ДИЁР

Бу галги сафарим, туғилиб ўсган она заминим билан боғланди. Тақдир, ҳаёт йўлимин бепоён дашту далаларга муҳраб қўйганлиги боис, улардан сира кўнглимни узолмайман. Ҳар гал қутилмаганда мўъжиза рўй бергани каби далалар билан юзлашиш бахтига эришаман. Бу гал ҳам шундай бўлди.

Бугун пахтасидек қалби пок деҳқонларимизнинг далаларга бўлган чексиз садоқатини кўриб кўнглим ёришди. Эл-улус қуз ҳосилдан бўшаган боғларни ардоқлаш билан андармон эди. Орзуларини рўёбга чиққан пахтакорларнинг ишларига ривож тилаб йўлга тушдим. Димоғимизга пурвиқор тоғларнинг қўйнидан эсаётган тонги шабада иси урилиб, кўнглим тоғдек кўтарилди.

Эҳ сиз, қишлоғимнинг қалби осмон одамлари, мен сизнинг беғубор оламингиз оғушида завок олиб ўлғайдим. Боболаримизнинг ҳар бир ибратли панду насихатлари менга дарс бўлди. Мана бугун ўша болалиқда кезган чексиз далалар қучоғида юрибман.

Сурхон воҳасининг ҳар бир хору ҳаси мен учун нечоғлиқ қадрдон эканини билганим боис, бу тупроқда юрганимда бошим осмону фалакка етади. Мен учун қадрдон бўлган кишиларни йўқлашга тушаман. Ишни, энг аввал, ёши улугларнинг ҳолидан хабар олишдан бошлайман. Ҳар гал қишлоққа келганимда, илк бор юз билан юзлашган отамнинг оғушига ошқардим. Баҳор билан қўшилиб мейсазорлар бағрига қоришиб кетган отам бугун йўқ. Уларнинг ҳовлисига киришга негадир юрагим дов бермаётди. Бузрукворимиз ўтирадиган хонанинг деворида осилгў турган дўмблардан ҳануз қўна дунёнинг минг йиллик маҳзун наволари янграётгандек туюлади...

Сурхон табарруқ замин. Ҳар тонг Боботонинг пешонасини ўпиб чиққан қуёш ўзининг нурафшон нурулари билан оламини мунаввар айлашга тушади. Унинг пурвиқор чўққилар бошида қувнаб юрганини кўриб кўзимиз қувнади. Эй сиз, бепоён дашту далаларим қучоғида юрт тупроғини гулу гулзорларга айлантираётган элдошларим, сизнинг беминнат меҳнатингиз эвазига қундан-қун чирой очиб бораётган меҳри дарё юртимиз жамолига ҳеч қачон қўз тегмасин деймиз.

**Қўларимда гуллаган замин,
Чаманзорга айланиб борар.
Болалиқнинг ўтди дамларини,
Эслаганда дилим ранг олар.**

**Йўрғалайди кечиккан қуёш,
Булутларни қўқийга солиб.
Ой онамдек энгикар ювош,
Чўққиларнинг ортида қолиб.**

**Варақдайди дафтаримни қуз,
Ўйга толар ҳориққан боғлар.
Олислардан тикилар унсиз,
Боши эрта оқарган тоғлар.**

**Дарё ҳаёт тебратган бешик,
Мавж уради тинимсиз қонда.
Ғирчилган минг йиллик эшик,
Келишимни қутар Сурхонда!**

АХТАМҚУЛИ

2015 йил — Кексаларни эъзозлаш йили

“Ер тилини билмаган эл тилини билмайди. Тупроқда ҳикмат мўл, болаларим. Бўйим бир қаричлигидан эгат оралаб тупроқ кечдим. Уст-бошимку майли, нафасимдан ҳам тупроқ хиди тараларди. Болалигимизни уруш ўғирлаган. Тинчлик нимадир уруш қўрганлар, фронт ортида жон чекканлардан сўранглар. Ота-боболаримизга бу кунларни кўриш насиб этмади. Сизлар жаннатмакон элда яшаётганларингиз учун шукрона айтинлар”.

Маҳмадўст ота Бобоқуловга ҳар тонг шу гапларни айтиш одат бўлиб қолган. Саксон олти ёшга кирган бўлсалар-да, йигитлардай ўқтам, гапларининг маъзи тўқ. Бургут қарашин билан манаман деган йигитларни додиратиб қўяди. “Аждодимиз от миниб, улоқ чопганлардан. Ҳар қандай қийинчилик қаршида бел букмаган”, деб гурурланади ҳам. Отаҳон ўзи севган ҳикматларни элдошларини неварачевараларининг қулоғига қуйишни қанда қилмайди.

Эл орасида юришнинг машаққати бор. Дилозор, ҳасадгў бахилларга парво қилмасдан яхшилик уруғини сочиш, кўнглиларга бедорлик тўғрисида улаш учун ҳам жўмардик керак. Отаҳоннинг умр дафтарига кўз югуртираемиз. Ўн икки ёшида пахтачилик бригадасида ишлади. Хали ёзув-чизуви друстроқ ўзлаштирамаёқ уруш бошланиб, мактаблар ёпилди. Кексалардан тортиб хотин-қизлар ва ўсмирларгача барча далага отланди. Ўзидан оғир кетмонни ортмоқлаб эгат оралади. Тета-полийқдан бахтиёрлик сўқмоқларини унуттишди. Эртдан кечгача меҳнат ва яна меҳнат...

— Уруш йиллари тўйини эсдан чиқардик, — чўқур хўрсинади отаҳон. — Ҳар кун азининг жабрини тортаверса, гўдақнинг ҳам мангилгага ажин тушаркан. Қишлоққа қайтишдан кўра, кесакни тўшанчи билиб, далада ётганимиз тинчроқ туюларди.

ШУНДАЙ ОТАХОН БОР

жони тошдан экан. Омоч учи ерга ботгандан кейин уйноқлаётган ҳўқизлар пишқиришдан тинчиб, сағриси қора тердан йилтирай бошлади. Қора кунларимизга аёллар яради. Ёзининг ўртасида ўрилган бўғдой пояларини ғарамлаб қир тўшига хирмон қилардик. Қуёшнинг қўл қуядиган қўридан ғозланган бо-

тириб, 1951 йили ҳарбий хизматга чақирилди. Уч йил белорус ўрмонларини минадан тозалаш, ҳароба қишлоқларини қайта тиклаш ишлариди иштирок этди. 1956 йили Самарқанд қишлоқ ҳўжалик техникуминини битириб ҳисобчи бўлди. Икки йилдан сўнг бригадир қилиб қўйишди. Хали техника

чи бўлган тўдаларнинг хуружларидан унинг ҳам қалби зада еган. Ўзи емай, ўзгаларни қийинтирган, кечаю кундузини далага берган халқнинг қадди эгилди. Не-не эр йигитлар узок ўлкаларнинг совуғидан соғлигини йўқотиб, ноҳақ қамоқ жазосини ўтади. Йиллар қуюни эзгулик чаманини ҳазон этди.

Ўроз ХАЙДАР,
Али НИЁЗ

Ҳар қандай ноҳуш ҳолатнинг олдини олиш, аввало, биздан сергакликни талаб қилади. Кейинги пайтларда аҳоли орасида ёнғин хавфсизлиги ходимлари томонидан ўтказилаётган турли тарғибот тадбирлари туфайли ноҳуш ҳолатларнинг олди олинмоқда. Чунки жамоатчилик билан ҳамкорлик ёнғинларнинг келиб чиқиш сабабларини таҳлил қилишда муҳим ўрин тутати.

ТАРҒИБОТ ЗАРУР

Инсон саломатлиги ҳамда мол-мулкка зарар етказадиган бундай ноҳуш ҳодисалар юз бермаслиги учун, аввало, оилада, ўқув даргоҳларида ёнғин хавфсизлиги ходимлари билан уршушулар ўтказиш ўз самарасини бермоқда. Чунки бола онгида ёнғинни келтириб чиқарувчи омиллар, унинг оқибатлари ҳақидаги тасаввурни ёшлигидан уйғотиш муҳим аҳамиятга эга. Ёнғин хавфсизлигига оид билим ва қўлиқчалар фарзандларимизни ҳар доим ҳушёрликка ундайди.

Оддийгина гуғурт ўйнаш орқали келиб чиқадиган ёнғин нечоғли хавфли эканини турли суратлар ёки ўйин воситалари орқали болаларга кўрсатиб берилса, яхши натижага эришади. Чунки болалар таъқиланган нарсаларга ўч бўлади. Шу боис ҳам унинг нима учун таъқиланганини жонли мисоллар орқали кўрсатиш мақсадга мувофиқ.

М.ТУРСУНОВ,
ёнғин хавфсизлиги ходими

ОҒОҲЛИК

ДЎСТИМ ВА УСТОЗИМ ЭДИ

Боладай беғубор, қалбидаги самимият юзиде уфуриб турадиган бу ижодкорни энди армон билан хотирлаймиз. Абдурахмон билан дўстлигимиз 1988 йилнинг кузиде “Дўрмон” ижод боғида ўтказилган Республика ёш ижодкорларининг V семинарида бошланган. Ўшанда Турсунбой Адашбоев, Анвар Обиджон ва Ҳамза Имонбердиев етакчилик қилган болалар шеърини шўбасида ижодиялардан келган Зафар Исмаилов, Неймат Душаев, Ориф Тўхташев сингари ёшлар қатнашган эдик. Семинар бошланишидан аввал қўлёзмалар Тошкентга юборилган бўлиб, Абдурахмон Акбаров ҳам машқларимиз билан батафсил танишиб чиққан экан.

— Мен ҳеч қимни аяб ўтirmайман, — деган эди дангал Абдурахмон, — юз-қўзиниғизга қарамадан таҳлил қилиб, борини айтаман.

Абдурахмон Акбаров муҳоқама

жараёнида дадил, қатъий асосланган фикрлар билан ҳаммамизнинг хайратга солди. Унинг мулоҳазаларидан болалар шеърининг асл моҳиятини теран идрок этиши яққол сезилиб турарди. Биз — тенқурларнинг бирорта ҳам шеърини назардан четда қолдирмадик. Баъзи ўринларда ҳар бир сатр, сўз устида эринмасдан тўхталдик. Абдурахмон ўшанда беаёв чизган қўлёзмаларимизни сақлаб қўйганман. Қизиғи шундаки, танқиддан норози бўлмадик, балки ўзимизни тиниқ кўзгуда кўргандай бўлдик. Машқларимизнинг ҳолмигини, асар устида сабр билан ишлаш лозимлигини, болалар учун ёзишнинг машаққатларини, оз бўлса-да, англаб етдик. Орадан йиллар ўтиб ўйлаб қарасам, дўстим тўғри йўл тутган экан. Машқларимиз ҳусуси-

да ҳолис, ҳатто аччиқроқ фикрлар эмас, фақатгина кўнглини кўтарувчи энгил-елли мақтовларни эшитиб келаверсак, “ҳа, болалар учун шеър ёзиш қўлимиздан келаркан, шундай ёзасан бўлар экан-да”, деган қайфият руҳиятимизга сингиб қолар, бинобарин, болалар шеъриниғидаги кейинги сифат ўзгаришлари, эҳтимол юз бермас эди, деб ўйлайман.

Қарангки, бу ўзгаришларни айнан Рус-там Назар билан Абдурахмон Акбаров бошлаб берди. Ҳозирда адабий-танқидий мақола-ларда таъқидлангандек, улар болалар шеъриниғида кўнгли кечинмаларини олиб киришди.

Абдурахмоннинг феълидаги одамийлик жиҳатларига кўпчилик қойил қоларди. Устоз Турсунбой Адашбоев билан узок йиллар бирга ишлаб ота-боладай бўлиб юришларига ҳамма ҳавас қилар-

Янги нашрлар

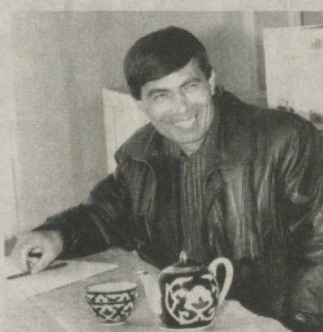
“ҒАЛАТИ МУСОБАҚА”

Болаларга аталган нашрлар эзгу тушунчалар, миллий қадриятларга ҳос тарзда ҳикматларга бойлиги, содда ва раво тили, шунингдек, ранг-баранг безаклари билан жажжи китобхонлар қалбига зий олиб қиради. Бундай китоблардаги шеър ва ҳикояларда, аввало, ўқувчи онгу шуурида яхшилик, аҳиллик ва меҳнатсеварликка қорлайдиган эзгу мақсадлар мўжассам бўлади.

Яқинда ана шундай тўпламлардан бири “Ўзбекистон” нашриётда чоп этилди. Шоир Сирохиддин Рауф қаламига мансуб “Ғалати мусобақа” деб номланган китобдан ўқувчини мушоҳадага ундовчи қизиқарли, юморга бой шеърлар ўрин олган. Хай-вонлар тилидан айтилган монологларда дангасалик, мақтанчоқлик, ёлғончилик сингари иллатларга дунор бўлган болалар охир-оқибат катталардан танбех эшитиши, атрофдагиларнинг кулгисига қолиши ўқитилади. “Қарғанинг танбехи”, “Ўғит” каби шеърларда катталарга ҳурматда бўлиш, панд-насихатларига доим қулоқ солиш лозимлиги таъкидлана, “Ялқов мушук”, “Бетамиз қурқ”, “Ғалати мусобақа”да маманлик ва ялқовлик, беҳуда чиранишнинг оқибати шармандалик билан яқун топиши бадий талқин этилган.

Болалар тилида ёзилган оддий, айнаи пайтда ҳаётини сабоқ берувчи шеърлардан таркиб топган, мавзуга мос тарзда безатилган бу адабий-бадий нашрни болалар қутубхонаси учун ажойиб тўхфа, дейиш мумкин.

Вазира ИБРОҲИМОВА

ди. Оқсоқолнинг ёшларга меҳрибонлиги, ижодкорга ҳурмат билан муносабат, тўғрисиқлик сингари фазилатлари Абдурахмонга ҳам оққан эди. У тенгдошларининг ижодини муттасил қузарат, камчиликларимизни айтиб, ютуқларимиздан астойдил қувонарди. Ўзи рус болалар шеъриниғи намуналарини таржима қилгани учун, имкони борида таржима билан ҳам шуғулланиш лозимлигини айтиб, бу соҳа адабий жамоатчилик эътиборидан четда қолаётганидан қуноарди.

Содиқжон ИНОЯТОВ

Турсун АЛИ

ТОВУШИМНИНГ РАҲИТИ ҚАРАБ

ХОТИРОТ

Бог ичра юрибман
Куз билан ёлғиз,
Теграмда шамолнинг тебранар қўли.
Саргайган дарахтга тикиламан маънос,
Хазонга тўлмоқда тобора йўлим.

Хотирам ҳаққуни учар бошимда,
Ичимда кимдир солади фарёд.
Сочлари оқарган Онам қаршимда,
Тирикдай туради,
О, унинг ёли.

Богда ўтирибман
Куз билан ёлғиз.

ДОВОН

Қамчиқ довонида тўхтадим бирпас,
Шаҳар олис ҳали, кўрсатмайди бўй.
Икки ёним тоғлар қуршагани рост,
Юракни чулғайди аллақандай куй.

Бошимда булутлар изғир саросар,
Турфа дарахтларда саргардондир куз.
Тоғлар ҳам мунгайган ранглари заъфар,
Жим-жит олисларга тикадирман кўз.

Теграмда туман ҳам кезар дарбадар,
Қаршимда темир йўл чўзилиб ётгай.
Бугун-эрта елғай учқур поездлар,
Мудраган тошларни шиддат уйғотгай.

Қамчиқ довонида тўхтадим бирпас.

КУЗГИ ДАЛА

Избоскан даласин кездим тўймайин,
Бир ёнда пахтазор, бир ёнда полиз.
Куз шамолни эсгай ёр сочидай майин,
Бугун уруғи ҳам сачратди илди.

Тутлар кўкка чўзган чайир чангалин,
Хиргойи шоширар ариқчада сув.
Адиқлар кетмайди қалбимдан ҳали,
Гўёки пинҳона чорлаган сулув.

Адоқсиз далани кезиб мастона,
Шоҳ Бобур издан юрдим мен, балки.

Кенгликларга шеърлар ўқидим ёна,
Қўмсайдирман барин кўзда ёш қалқиб.

Избоскан даласин кездим мастона.

СОҒИНЧ

Дарахтзор сукунат оғушида,
Сингиб кеттим келди менинг ҳам
Жимликнинг қўйнига жимгина.
Бироқ кўксим девордаги соат мисоли
Дукиллаб урарди бир текис.

Пичан иси тутиб кетди қишлоқни,
Мўъраб-мўъраб қўйди қари сингилар.
Ҳали отлар тоғлар қўйнида
Қор тушинин пойлаб ётибди.
Биринчи қорга, рост, интиқдир ҳамма.

Сокингина оқайтган сув узра
Хазон япроқлари оқадир қалқиб.
Бесар оқиб борар тишланган олма,
Издан оқадир сокингина
Менинг-да изтиробли ўй-хаёлларим!

Рухимнинг ранглари саргайди,
Юлдузлар чатнади, Ой ҳам йиғлади.
Оқарди тоғларнинг тик боши.
Қайда қолдинг, қайда қолдинг, айт,
Кўксимда уйғонган Умид куртаги?!

ВАҚТ

Сокингина эсди куз шамолни,
Ҳовлим этаги беҳи дарахти
Беихтиёр
Тўкиб юборди
Олтин меваларини.

ПАҲЗАЛАР СУВРАТИ

Мен нур узра макон курсам,
Эшитсам дейман ҳар лаҳза
Она ер овозин.

Бугунни яшадим, эртаман нечук?
Кун нурин сочарми, ёришарми Ой?
Ўжар юрагимдан сўрайман фақат.

Қанотида булутлар учиб борар турналар,
Изларидан Ер узра тўкилади мунг...
Ватандан узилиш қанчалар оғир!

Ишон, кўнглим, шу дафъа,
Ҳеч бўлмаса шу дафъа,
Қишлоқдан Болалигим топиб келаман.

Кўзларимда сувратинг асрайман,
Эркалаб силайди
Юзларингни кинриқларим ҳам.

Дарахтзор кўзида сукунат,
Офтоб-да ёқимтой нурлар сочади.
Бог пинжида мудрар шамоллар.

Товушимнинг рангига қараб
Майсалар ҳам ранг олаётир.
Наҳотки, мен мусаввир бўлсам?

*Т.ЎРМОНОВ 1952 йилда туғилган.
ЎзМУнинг филология факултетини
тамомлаган. “Ёруғ кунлар”, “Уйғоқ
сукунат”, “Тун товуши”, “Туйғулар
ранги”, “Қуш пати” сингари шеър
тўпламлари чоп этилган.*

Дилафрўз ЧОРИЕВА

ОЙБАРАЧИННИНГ ОЙ ҚИЗИ

КЎНГИЛ БЕРДИК

Кўнгил бердик, кўнгил олдик,
Қалбимизга солмагин ғам.
Тақдиримиз туташтириб —
Умримизни чийрат, Эгам!

Умр савдоси ҳал бўлар-да,
Битта элнинг ой юзиман.
Ҳар ким эмас менинг тенгим,
Ойбарчиннинг ой қизиман.

Эл орини орим деган,
Ҳамиятли йигитдир ул.
Олис элдан келди алшим,
Иккимизга эй толе, кул!

Юрагиди дарди борим,
Ёринг бўлай — оринг бўлай,
Йўлларимда эдинг зорим,
Ёнгинангда ойдек тўлай.

Ота рози — Худо рози,
Догда қолмай отамга ет...
Совчи қўйиб ололмасанг —
Сатқай менинг бўйим кет.

Кўнгил бердик, кўнгил олдик,
Қалбимизга солмагин ғам.
Тақдиримиз туташтириб —
Умримизни чийрат, Эгам!

МИНГ УРУҒЛИ ЭЛЛАРДА

Тоғни ютган селлардан
Омон чиққан жойим бор.
Минг уруғли элларда
Кирмак деган сойим бор.

Ул сойдаги сувлар билан
Йўл кесимас эгачман.
Кўнғиротдан саройга
Келин бўлган бекачман.

Тўсиқман ҳар балога,
Ғов бўлғувчи дилим бор.
Минг шукри, суясанм,
Тов бўлғувчи элим бор.

СОҒИНГАНДА...

Пешвоз чиқар оғамдай
Азим тоғлар қаршимга.
Юрагимда ўт ёнар,
Юз ювади ёшимга.

Авайларди ҳилолдай
Бошлариди шул тоғлар.
Мафтун этди не билан
Қадри баланд бул боғлар.

Тошлар йиғлар қотовда,
Изларимга гул экиб.
Қолган эди ўтовда
Болалигим энтиқиб.

Уша пайтда “Колл” учун ёзган
бир мақолани ҳам тахририят
рад этганди.

Бутун бошли Қўшма штатларни
Калифорниядан тортиб Бос-
тонгача кезиб чиқдим. Тинч оке-
ани соҳилларига Ка-
нада орқали ўтар
эканман, дарбадар-
лигим учун панжара
ортида ўтириб чиқи-
шимга тўғри келди.
Жаҳонгашталикидан
орттирган тақрибам

ва жаҳонгашталикида бошимдан
кечирганларимни ёздим. Ўқиш
билан бирга тунги дарбонлик ҳам
қилардим... Кейин Калифорния
университетига ўқишга кирдим.
Олий маълумотли бўлиш бахти-
дан мосуво этилишни сира иста-
масдим. Кирхонада ишлаб, қола-
верса, адабий фаолият билан шу-
ғулланиб нон топа бошладим.
Меҳнатта иштиёқим қанчалик куч-
ли бўлмасин, ўзим учун белгилан-
ган вазифаларим жуда мушкул
эди ва ярим йил ўтар-ўтмас уни-
верситет билан хайрлашдим.

Мен ҳамон кирхонада кийим
дазмоллаб, бўш қолдим дегунча
қўлимга қалам олардим. Лекин
қўпинча қўлимда қалам билан ух-
лаб қолардим. Кирхонадан хай-
далганимдан сўнг ўзимни тўла-
тўқис адабий фаолиятга бағиш-
ладим. Қўлёмаларим устиди уч
ой ўтириб, мендан ёзувчи чиқ-
майди, деган қарорга келдим ва
олтин излаб Клондайкка йўл ол-
дим. Бир йил ўтмай хасталаниб,
ватанга қайтишга мажбур бўл-
дим. 1900 мил массифани денгиз-
да эшак эшиб ўтишга тўғри кел-
ди. Клондайк сафарига юрганам-
да тўсатдан отам вафот этди.
Энди оила ташвишлари менинг
гарданимга тушди. Калифорния-
да ишсизлик ҳукм сураб, мен бир
қакасиз қолгандим. Иш излаб
роса тентирадим, шу орада “Дарё
бўйлаб қўйига” номли ҳикоямни
ёзиб тутатдим. Аммо ҳикоям рад
этилди. Ушбу ҳикоямнинг тақди-
ри ҳал бўлганига қарамай, йигир-
ма минг сўздан иборат янги ҳико-
ямни ёздим. Уни бир газета бир

Соғинганда сел бўлдим,
Синголмалдин бағрингга.
Юра-юра йўл бўлдим,
Қайтолмалдин боврингга.

Ўқинмагин, она юрт,
Тонг насими — нафасим.
Шудринларда мени кут,
Олтин бешик — ҳавасим.

Қўл узатса етқулик
Осмонингни соғиндим.
Юлдуз мисол учгандим,
Армонини соғиндим.

Изладим мен ўзимни,
Ўзлгимни қайлардан.
Насиб этсин парча ер,
Шул муқаддас жойлардан.

МЕНИНГ УМРИМ

Шовуллаган тераклар
Шардоздайин терилган.
Олтин рангли қалава
Ўрмак қилиб юрилган.
Опоқ қилам тўқилар.

Қўлга олган қиличин
Дунё чевар аёлми,
Орқов қилиб умримни,
Тўқгани халёлми.
Менинг умрим тўқилар.

Тизилди юлдузлар,
Кўз бўлгани ловуллаб.
Парисини йиттирган,
Осмон турар ҳувиллаб.
Қора гилам тўқилар.

Опоқ қилам тўқилар,
Қаро гилам тўқилар.
Иккиси аро эгам,
Ёзиғларим ўқилар.

*Д.ЧОРИЕВА 1987 йили туғилган.
Ўзбекистон Миллий университети қошидаги
Олий адабиёт курсида таҳсил олган. “Қалбим
сурати” (2006), “Сарҳад билмас соғинчлар”
(2006), “Ўзимни излаб...” (2008) номли шеър
китеблари нашр этилган.*

Мен 1876 йили Сан Франциско-
да дунёга келдим. Ўн беш
ёшимдаёқ ҳаётининг аччиқ-чўчили-
ни тотиб кўрган эдим. Агар
қўлимга уч-тўрт чака тушиб қолса,
уларни обектидонга эмас, май
сотиб олишга сарфлардим. Эр-
как кишига айнан майхўрлик яра-
шади, дердим ўша кезларда.
Мана, ёшим ўттиздан ошибдики,
қайтадан ўсмирга айланиб
қолишни истайман, негаки
ўсмирлик лаззатларидан бахра-
манд бўлиш менга насиб этма-
ган. Ҳаётта ҳам минбаъд аввал-
гидай жиддий қаролмайман. Яна
ким билади дейсиз, балки ўша
умр бахорига яна дуч келиб
қоларман! Ҳаётда энг муҳими
масъулият эканини ақлимни та-
ниганимдаёқ тушуниб етгандим.
Хат-саводим қандай чиққанини
эслай олмайдим. Аммо беш
ёшимдаёқ ўқиш ва ёзишни би-
лардим. Илк бор Аламедадаги
мактаб остонасига қадам қўйган
хали-хануз кўз ўнгимда. Ке-
йин биз ранчога кўчиб ўтдик ва
мен, саккиз яшар болакай ўзим-
ни қора меҳнатга урдим...

Болалик чоғларимдаёқ мени
одамларнинг жаҳолат ботқоғи-
га ботгани таажубга соларди.
Тўққиз ёшимда Вашингтон Ир-
вингнинг “Ҳамро”сини зўр
иштиёқ билан ўқиб қикдим ва
ранчодагилардан биронтаси бу
китеб ҳақида билмаслигини ҳеч
ақлимга сиғдирилмасдим. Вақт
ўтиб, бундайин жаҳолат фақат
қишлоғимизда ҳукм суради, ша-
ҳарда эса ҳаёт умуман бошқача
бўлса керак, деган фикрга кел-
дим. Бир кун ранчомизга ша-
ҳардан бир киши келди. Бош-
моқларига қарасангиз, юзингиз-
нинг аксини кўришингиз мум-
кин, эндида мовут пальто. Маъ-
рифатли киши билан суҳбат
қилишнинг аини вақти, деб
ўйладим. Шаҳарлик меҳмонни
ўзимнинг “қасримга” — эски,
ярим вайрона кулбамга тақлиф
этдим ва ундан “Ҳамро” ҳақида
сўрай бошладим. Хайҳот, у ҳам
ранчо аҳли каби оми бўлиб
чиқди. Шунда дунёда иккитаги-
на оқил одам бор, улардан бири
— Вашингтон Ирвинг, иккинчи-
си — мен, деган фикрга келдим.
Ўша пайтлар “Ҳамро”дан таш-
қари, асосан, ўн центлик роман-
лар (мен уларни батраклардан

сотиб олардим) ва рўзномалар-
ни ўқирдим. Ҳафталик рўзнома-
ларда кўпроқ ўзлари қашшоқ
бўлса-да, қалблари пок киши-
лар ҳаёти ҳақидаги аjoyиб
асарлар босиларди. Бундай му-
толаалардан сўнг онгу тафакку-
рим ўзига хос тарзда тақомил-
лашиши лозим эди, лекин мен
қўлимга нима тушса, шуни
ўқийвердим. Бунга ёлғизлигим
сабаб бўлгандир, эҳтимол. Уй-
днинг “Сигна” кассиси менда
катта таассурот қолдирди. Қис-
сани икки йил мобайнида
қайта-қайта ўқидим.
Қиссанинг хотимасини йил-
лар ўтгач, оқ-қорани таний бош-
лаганимда англаб етдим. Ўшан-
да асар қаҳрамони билан орзу-
лар салтанатига сайр этардим.
Қаҳрамонини олдинда ёвуз Не-
мезида (юнон мифологиясида
ёвузлик илоҳи — Таржимон.) ку-

Жек ЛОНДОН:

“МЕН ИНТИЗОМ БИЛАН ИШЛАШ ТАРАФДОРИМАН”

таётгани етти ухлаб тушимга
ҳам кирмаганди. Ўша чоғлар
менга асаларига кўз-қулоқ
бўлиб туриш топширилганди,
дарахт тагига ёнбошлаб олиб,
тонг саҳардан қош қорайгунча
асалариларнинг гуҳ бўлишини
кутиб ҳам ўқирдим, ҳам ширин
хаёлларга берилар-
дим.

Ливермере во-
дийси шу қадар теп-
текис ва зерикарли макон эди-
ки, ҳатто водийни ўраб турган
тепаликлар ҳам мени ўзига ром
этолмасди. Хаёлларимни фақат
асалариларнинг уяларига
тўпланишини тўзғитиб юбо-
рарди. Ўша заҳоти жар солиб
одамларни чорлардим, улар эса
сув тўлдирилган хумча, челақ
кўтариб югуриб келишарди.
Ёдимда, “Сигна”нинг биринчи
сатрлари шундай бошланарди:
“У бор-йўғи кичкина болакай
эди, шундай эса-да, бу болакай
буюк мусикачи бўлиб етишиш-
ни, бутун Оврупо унинг оёқла-

ри остида ётишини орзу қилар-
ди”. Ҳа, мен ҳам кичкина бола-
кай эдим... Нима учун энди ўша
митти болакай қилган ишни
мен амалга оширолмас экан-
ман, дея келажак ҳақида ўй су-
рардим...

Ранчони тарк этиб, Оклендга
кўчиб ўтганимда ўн бир ёшда
эдим. Окленд жамоат кутубхона-
сида қўлимга тушган китобни
ютоқиб ўқиганча ўтираверардим.
Узоқ вақт китоб ўқишим оқиба-
тида ўзимда қандайдир руҳий ка-
саллик аломатларини ҳам сеза
бошладим. Ўқиганим сари олам
сир-синаотини англаб, хом ха-
ёллардан халос бўлардим. Ти-
риқчилик учун кўчаларда газета
сотиб кун кўрардим. Ўн олти
ёшимгача қорин қайғусида ўзим-
ни ўққа-чўққа урдим, ишим

қилишимга, ўқишим ишимга ула-
ниб кетар, бош қашшага фурсат
тополмасдим.
Ўша йиллари саргузашт из-
лаб уйдан чиқиб кетдим. Мен
қочганим йўқ, шунчаки иссиқ
ўрнимни тарк этдим. Кўрфазга
тушиб денгиз чиганоғини овлай-

Жаҳон адиблари ҳаётидан

диган қароқчиларга қўшилдим.
Уларнинг ҳам омади чопавер-
мас, агар қўлга тушсам, нақд
беш юз йилга зиндонбанд эти-
лардим. Кейинроқ шунчага мат-
рос бўлиб ёлландим, лосос ов-
ладим. Балки ишонмасиз,
аммо кейинги фаолиятим ден-
гиз патрулида давом этди. Мен
балиқ овлаш қондаларига хилоф
иш қиладиган қонунбузарларни
қўлга олишим лозим эди...

Кейин эса бошқа кемага мат-
рос бўлиб ёлланиб, Япон ден-
гизи соҳиллари томон сузиб
кетдим. У ердан Беринг денги-

зига ўтдик. Етти ой давом этган
денгиз мушуги овидан сўнг Ка-
лифорнияга қайтдим ва турли
юмушларга қўл урдим. Кўмир ту-
ширдим, бандаргоҳда ҳаммол-
лик қилдим, жут (каноп) тайёр-
лайдиган фабрикада ишладим.
Фабрикада тонги соат олтидан
кеч соат еттигача тер тўқишга
тўғри келарди. Кейинги йил
яна денгиз сафарига отла-
нишни мўлжаллагандим.
Бирок кемадош оғайниларим-
га қўшилиш насиб этмади. Улар
“Мери Томас”да сузиб кетишиб-
ди — тақдирни қарангки, кема
бутун жамоаси билан денгиз
қазрига гарқ бўлибди.

Фабрикада ишлаб юрган кез-
ларимдаёқ ёзишни машқ қила
бошлагандим. Фабрикада иш ўн
уч соат давом этар, ижод учун
вақт жуда оз қоларди. Сан
Францискодаги “Колл” ҳафта-
лиги очерк бўйича танлов эълон
қилди. Онам мени танловда қат-

нашишга бир амаллаб кўндир-
ди. Шундай қилиб мен “Япон со-
ҳилларидаги тўфон” сарлавха-
ли очерк ёздим. Чарчаганимга
қарамай, ярим кечагача қоғоз
қораладим, токи икки мингта
сўзни қозоғга туширмаганимча
бош кўтармай ёзавердим. Аммо
мавзуни яқунлай
олмадим. Эрта-
си тунда ҳам
қўлимга қалам

олиб, қўзим юмилиб кетай деса-
да, яна икки мингта сўзни бит-
дим. Учинчи кун тундагина ёзга-
нимни таҳрир қилиб, танлов
шартларига мувофиқлаштир-
дим. Биринчи ўрин менга насиб
этиди. Иккинчи ва учинчи ўрин-
ларга эса Стэнфорд ҳамда
Беркли университетини талаба-
лари лойиқ деб топилиди.

Танловда голиб бўлганим
ёзувчилик ҳақида жиддийроқ
ўйлаб кўришимга туртки берди.
Лекин ташвишларим бошимдан
ошиб ётарди, адабий фаолият-
ни кейинроққа суриб қўйдим.

мени социалиста айлантирди.
Меҳнатнинг таги роҳатлигини
аллақачонлар тушуниб етгандим.
Меҳнат — бу ҳамма нарса. Меҳ-
нат — бу нахот. Ўта оғир иш ку-
нидан сўнг қалбим қанчалик фахр
туйғусига тўлиб-тошганини та-
саввур ҳам қилолмайсиз...

Оклендга қайтиб ўрта мактаб-
ни битираётганимда ўн тўққизда
эдим. Ҳар ойда мактаб журна-
ли чоп этиларди. Журналга ўз
ҳикояларимни тақдим этдим.
Ҳикояларимда денгиз сафарлари

Рус тилидан
Сайджалол САИДУРДОВ
таржимаси.

НАВОИЙ ЯШАГАН УЙ

Хирот шаҳрида ҳазрат Алишер Навоий яшаган уйга тарихий манбаларда, жумладан, "Бобурнома"да ҳам "Унсия" ("унсия" арабча сўз бўлиб, улфат, чин дўст деган маънони билдиради — Б.Р.) деб ном берилгани зикр этилади. Яъни бу кутлуғ даргоҳ дўстлар, ижод аҳли, устоз ва шоғирдлар суҳбат қурайдиган эзгулик, хайру эҳсон ҳамда илм-маърифат маскани ҳисобланган. Улуғ шоир ўзининг **"Холоти Сайид Ҳасан Ардашер"** номли ҳасби ҳол характеридаги асариди "ота масобасидаги" устози Сайид Ҳасан Ардашернинг ўн тўрт ёшдаги ёлғиз фарзанди Сайид Мухаммад вафотидан кейин анча руҳий тушкун кайфиятга тушганда унга маънавий фарзанд мақомида ҳар доимгидан ҳам кўпроқ эътибор қаратиб, ўз ховлиси —

Унсиясидан алоҳида турар жой қилиб бергани ҳақида шундай ҳикматли маълумотни ёзиб қолдирган: **"...илтифоти зотийси бу фақир била бор эрди ва фарзанд, деб эрдиларким, ўз ҳавлим гўшасида алар учун бир мухтасар маскане алоҳида тартиб қилиб эрдим, гоҳики муфрит рибзатлардин таъблариға калоле (хасталик, заифлик, чароқ маъносида — Б.Р.) воқеъ бўлса эрди, хотирлари ташхизи учун ул масканға келиб бир кун-икки кун туруб, яна хонаҳоға ўз хилватлариға борурлар эрди"**. Бир томондан, бу бетакрор эътироф туфайли Навоийнинг устозига кўрсатган ҳикматидан "Унсия" мисолида хабардор бўлсак, иккинчи томондан эса, ушбу лирик чекиниш билан улуғ шоир ўзининг **"Жаҳондин, кўрки, кимлар ком (бахра) олибдур, Бу эски дайр кимлардин қолибдур"**, деган ҳикматга йўрилган байтини бизга эслатадики, бу даъват фа-

кат касбу коримиздагина эмас, балки ўз уйимизда ҳам бағрикенглик бўлиши лозимлигини уқтиради.

Давлатшоҳ Самарқандийнинг "Тазкират уш-шуаро" номли тазкирасининг хотима қисмида фозил ва амирлардан олти кишининг зикри келтирилади, жумладан, амир Алишер Навоий ҳақидаги зикрда у ёзган олий даргоҳ ҳақидаги маълумоту тасвир билан танишар эканмиз, бу "Унсия" ҳақидаги ишончли тасвир ва хабар эканлигига амин бўламиз. Чунончи: "Шу кунларда бу улуғ амир дину давлат ҳомийси, шариат ва миллат пушти паноҳидир. Замон подшоси (Султон Ҳусайн мирзо — Б.А.) унинг фойдали насихатларидан баҳра олмоқда. Муносиб дўстлари, (баланд) мартабали арбоб-

лар унинг ёқимли суҳбатидан миннатдор ҳам розидирлар. Унинг ҳикматли мажлислари фозиллар тилаги, олий даргоҳи (Унсияси — Б.Р.) фуқаронинг мурожаатгоҳи, дастурхони хижронзадалар учун турли нозу неъматларга тўла, эшиги муҳтожларга ҳамма вақт очикдир".

Бобур ўз мемуарида бу кутлуғ масканни икки ўринда ҳурмат билан тилга олади. Биринчидан, у 1506 йилда Хиротта келганида устози Навоийнинг "Унсия"сида бир муддат яшаганини, фаолияти ҳамда ижоди билан ақиндан танишганини, унинг ўзига хос руҳий оламидан куч-қувват, файзу барака олганини фахр ва чеқсиз эҳтиром билан шундай хотиралайди: **"Тонгласи келиб Боги Навда туштум. Боги Навда бир кеча бўлдум, ани муносиб кўрмай Алишербекнинг уйлари таяин қилдилар, Хиридин чикқунча Алишербекнинг уйларида эдим"**. Иккинчидан эса **"Йи-**

гирма кунким, Хириди эрдим, ҳар кунда кўрмаган ерларни сайр қилур эдим. Ажзчимиз бу сайрларда Юсуф Али кўкалдош эди", деб Хирот сайри ва сафари ҳақида батафсил ёзади. Шаҳарнинг олтишдан зиёд машҳур тарихий, маданий обидалари, масжиду мадраса, боғ ва боғчалари билан ақиндан танишганини бирма-бир санаб, изоҳлайди ҳамда шулардан шахсан Алишер Навоий барпо қилган Алишербек боғчасини, тахти Навоийни, "Кудсия" номли мақбара масжидини, "Халосия" ва "Ихлосия" хонақоҳи-

Боболар ибрат

ни, "Сафоия" ва "Шифоия" номли ҳамом ва доруш-шифосини диққат билан кўрганини ёзади ва **"...Алишербекнинг ўлтурур уйлариин "Унсия" дерлар"**, деб китобхон учун яна бир бор алоҳида изоҳ ва тушунтириш беради. Ишончли манбалардан, жумладан, "Бобурнома"дан маълумки, Бобур Мирзо улуғ шоир билан мактуб ёзишган: "Бу иккинчи навбат Самарқандни олгонда, Алишербек тирик эди. Бир навбат манга китобати ҳам келиб эди".

Мен ҳам бир китобат йибориб эдим, орқасида туркий байт айтиб, битиб йибориб эдим. Жавоб келгунча тафриқа ва ғавго бўлди".

Демак, Алишер Навоий ҳаётлигида бир-икки бора мактуб ёзишган Бобур учун "Унсия"да яшаш фавкуллода тарихий, маданий ва маърифий ҳодиса эди. Бобур бу масканда Алишер Навоий ижоди ва фаолияти билан янада яқиндан танишиш бахтига, имкониятига муяссар бўлган. Мухими, у ўз асарида келажак авлод учун Алишер Навоийнинг ҳаёти, ижоди, ижтимоий фаолияти тўғрисида: **"Яна Алишербек Навоий эди, беги эмас эди, балки мусоҳиби эди..."**, **"Алишербек назари йўқ киши эди"**, **"Ахли фазл ва ахли ҳунарға Алишербекча мураббий ва муқаввий маълум эмаским, ҳаргиз пайдо бўлмиш бўлғай..."** каби хулосаю хабарларни изоҳлари, шарҳлари билан ёзиб қолдирди. Демак, Бобурнинг Алишер Навоийнинг "Унсия"си боис битган бундай далилга бой тарихий маълумотларини бугун хайрат ва шукроналик ҳисси билан нафақат биз, балки бугун олам ахли ўқиб-ўрганмоқда, раъзий маънода, увайсий ҳолатда "Унсия"ни зиёрат қилмоқда.

Буробия РАЖАБОВА,
филология фанлари номзоди

Газетамизнинг ўтган сонидида босилган **"Наср: бугун ва эртага"** номли давра суҳбати адабий жамоатчилиқда, ўқувчиларда қизгин муносабат уйғотди. Тахририятга келадиган мақолалар, хат-хабарларда суҳбат иштирокчиларининг бугунги насрдаги ютуқ ва камчиликлар ҳақида айтган фикрларини маъқуллаган, айрим қарашлардаги бирёклама хулосалар танқид қилинган мулоҳаза-

Акс садо

лар бор. Аслида ҳам давра суҳбатидан мақсад бугунги адабий жараён, хусусан, насрдаги ижодий тенденциялар, услубий изланишлар ҳақида турли хил фикр, қарашларни юзага чиқариб, муваффақиятларни эътироф этиш ва муаммоларни рўй-рост айтишдан иборатдир. Қуйида давра суҳбатига акс садо сифатида эълон қилинган фикр-мулоҳазалар билан танишасиз.

ЗИММАМИЗДАГИ ВАЗИФА

Мустақиллик даврида адабиётимиз халқ олдидаги вазифасини виждонан уйдаялпти, дея оламиз. Ўнлаб тарихий асарлари, роман ва қиссалар яратилди. Адабиётимиз миллат руҳини катта ижтимоий жараёнлардан узоқда, олис қишлоқларда ашаб юрган энг оддий ўзбек кишилари образига жойлаганига ҳам эътибор қаратиш керак. Полвон, уста, дурадгор, чўпон образлари бежиз пайдо бўлгани йўқ. Имонинсофли адиблар ҳар доим ҳам виждонларига содиқ қолдилар.

Ҳа, мустақиллик бизларга кўп нарса берди, ақл ва тафаккур кўзимизни очди. Дунёда ўз ўрнимизга эга бўлиш билан бир қаторда, "Бир-бирингизга ўзаро ишонч кўрсатинг, аммо ўзгалар билан ақлу мулоҳаза ила муносабат юритинг", деган ўғит олдиқ. Бугуннинг яна бир манзараси мана шундай: яъники, инсон тафаккурини ичдан бузадиган, одамни тубдан ўзгартирадиган, ядро қуролидан ҳам таҳликали хатарлар билан юзма-юз турибмиз. Эътиқодлар, қарашлар, ғоялар турли-туманлиги оқибатида халқлар ва маданиятлар ассимиляцияси юз бермоқда.

Ўзигимиз заминида мустаҳкам турган ҳолда бу ҳодисаларга баҳо бериш, мана шу олам қаршидаги ўзбек кишининг кечинмаларини, руҳиятини тасвирлаш ҳам адабиётимизимизга долзарб вазифалардан биридир.

Дунёда бир қанча янги фанлар пайдо бўлди, шулардан бири Public Engineering, яъни "Ижтимоий муҳандис-

лик" деб аталади. Катта-катта илм даргоҳларида жамиятларни исталган шаклда қуришнинг ёки ўзгартиришнинг қонуниятлари ишлаб чиқирилиб, жорий қилиш йўллари билан таълим берилмоқда. Адибларимиз онглари ўзгартириш жараёнларидан яхши хабардорлар, бироқ бу фан ҳам аллақачон ривожланиб, янги шакллари пайдо бўлганини кузатиб боришмоқдами? Шунга ўхшаш тизимлар секин-асталик билан ривожланмоқда, улар — эртанги кунимизда, ҳозирча бошланғич синфларда таълим олаётган авлодларимиз улғайганларида қаршига чиқадиغان замонавий унсурлардир. Булар ҳақида асар ёзмаслигимизга сабаб, балки "Ундай мавзуларда ёзувчи-шоирдан ҳам кўра, ўша соҳанинг мутахассислари фикр юрита қолсинлар", деган фикрда юрганимизми? Ёки бадийят ўз йўлида, ижтимоий жараёнлар ўз йўлида давом этаверадими, деган истихоло бормикан? Ҳеч бўлмаса хавотирларимизни бартараф қилиш учун ўша соҳа мутахассислари билан фикрлашишга нима ҳалал беради?

Мен, айниқса, бир қанча тилларни биладиган, ахборот технологияларини яхши ўзлаштирган ёшларимиздан шунақа асарлар кутаман. Бундай асарларнинг ёзилишида кўпни кўрган, тажрибали устозлар, албатта, йўл-йўриқ кўрсатишлари керак, деб ўйлайман.

Исажон СУЛТОН

ЎЙЛАБ ГАПИРАЙЛИК

Очигини айтиб қўя қолай: "Наср: бугун ва эртага" номли давра суҳбати менда икки хил таассурот уйғотди. Бир томондан олим ва адибларнинг синчков нигоҳлари орқали бугунги ижодий жараён баҳоли қудрат кузатишгани, муҳим йўналишлар кўрсатиб берилганидан қониқиш ҳосил қилган бўлсам, айрим мулоҳазаларнинг далилланганидан, баъзи бир хулосаларнинг ноўринлигидан ранжидим.

Албатта, давра суҳбатлари ҳам ўзига хос мунозара, баҳс майдони. Бунда ҳар бир иштирокчи ўз қарашини эркин баён этади, фикрини уқтиришга интилади. Бироқ халқимизда: "Ўйнаб гирсанг ҳам ўйлаб гапир", деган ҳикмат бор. Ҳар қанча қизишиб мунозарара киришмайлик, бу ҳикматни ёдда туттишимиз даркор.

Давра суҳбатини бошлаб берган А.Йўлдошев бу ижодий мулоқот мавзусига аниқлик киритиб, бугунги адабий жараёндаги ютуқ ва камчиликларга қисқача, умумий тарзда таъриф берган. Адабиётшунос Н.Раҳимжоновнинг бугунги насрда бадий методнинг муҳим хусусиятлари, жумладан, психологик тасвир босқисидида кузатишлари, фикрларини муайян асар таҳлили орқали далиллашга урингани менга маъқул бўлди. Бир қадар умумий мазмундалигини айтма-

сак, Қ.Йўлдошнинг ёки аёллар насри ҳақида Р.Ҳайдаровнинг фикр-мулоҳазаларида ҳам эътиборни тортадиган ўринлар талайгина.

Бироқ таниқли олимларимиздан С.Мелининг куйидаги фикри ҳақида бундай дея олмайман. Мунаққиднинг айтишича, "...ҳанузгача адабиётимизда олис тарихий ўтмишга эга халқимизнинг бадий-эпик тарихи яратилган эмас". Бу гапни ўқиб беихтиёр халқимизнинг ҳам олис, ҳам яқин ўтмишини юксак маҳорат билан акс эттириб берган "Ўткан кунлар", "Меҳробдан чаён", "Навоий", "Ўтмишдан эртақлар", "Жимжитлик", "Ўлугбек хазинаси", "Юлдузли тунлар", "Ўлуг салтанат" ва яна замонавий ўзбек насрининг кўплаб намуналари ёдига келди. Бу асарларда тасвирланган давр ва замонларни мантиқан боғлаб қузатсак, олис тарихий ўтмишга эга халқимизнинг бадий-эпик тарихи рўй-рост гавдаланади-ку. Насримизнинг бу мумтоз намуналари, мунаққид айтганидек, фақат буюқ даҳоларимиз ҳақида эмаску. Уларда бутун бир халқнинг турли давр ва замонлардаги кечмиши, қураши акс этмаганими? Буюқ даҳоларимиз образлари ҳам халқимиз тимсоли сифатида яратилмаганими?

С.Мели мисол келтирган эстон ёзув-

чисининг асарида олтимиш йиллик тарих тасвирланган бўлса, биз юқорида номлари келтирилган романларда бутун бир асрлар мобайнидаги халқ ҳаёти гавдалантирилган. Эҳтимол, А.Таамсааренинг романи беш йилдан иборат бўлганини назарда тутиб, С.Мели бизда шунча жилдли эпопея яратилмаган демокчидир. Романдек йирик жанрда яратилган бадий асарнинг қиммати, менингча, неча йилдан иборат бўлишида эмас, унда қамраб олинган давр, қўйилган улкан масалалар ва уларнинг иборат билан акс эттирилганида бўлса керак.

Адабиётимизда, хусусан, насрда қўлга киритилган улкан ютуқлар кўплаб халқларнинг ижодкорларида ҳавас уйғотгани сир эмас. Жумладан, Марказий Осиё халқлари, қардош халқлар адабиётининг Берди Кербобоев, Муҳтор Аевоз сингари етук адиблари Абдулла Қодирийни ўзларига устоз деб билганлар, роман санъатини "Ўткан кунлар"ни ўқиб ўрганганларини эътироф этганлар.

С.Мели айтмоқчи, "...тарихий прозанинг улкан ютуқларидан кўз юммоқчи" бўлмаган адабиётшунос бундай адабий-тарихий ҳодисалардан биздан кўра яхшироқ хабардор бўлса керак, деб ўйлайман.

Ҳамдам ЭШОНКУЛОВ,
Ўзбекистон Республикаси
хизмат кўрсатган маданият ходими,
ёзувчилар уюшмаси аъзоси

Назаримда, давра суҳбати иштирокчилари асосий эътиборни замонавий мавзудаги асарларга қаратишган, адабий жараённинг айни шу жиҳатларига доир масалаларда фикр юритишган. Ваҳоланки, истиқлол даври адабиётида барча тур ва жанрларда ёзилган асарларни кўз олдимизга келтирсак тарихий мавзудаги, юксак қадриятлар, ахлоқ масалалари, аёнана ва урф-одатлар — миллий ўзига хослигимиз акс эттирилган, узоқ ва яқин ўтмишимизнинг ибратли жиҳатлари тасвирланган йирик асарлар алоҳида салмоқ касб этади. Шу маънода мен суҳбатда кўтарилган масалалар доирасини кенгроқ олайлик, замонавий ўзбек насрида етакчи мавзёга эга тарихий мавзудаги асарларни эътироф этайлик, деган истакда айрим кузатишларини баён этмоқчиман.

Юртбошимиз ёш авлод истиқболи борасидаги фикрларини баён этар экан, улуғ аждодларимиз тимсолида маърифат, илму фан, маданиятни ўзида уйғунлаштирган халқимизнинг маънавий олами

нақадар бой ва ранг-баранг эканини далиллаб кўрсатиб бериш зарурлигини алоҳида таъкидлайди. Бундай даъватлар ижод ахлига руҳий мадад ва иқидий ғайрат бағишлайётгани сир эмас.

Чунончи, Ўзбекистон халқ ёзувчиси, "Гумбаздаги нур", "Сарбадорлар", "Боқий дунё" асарлари билан катта ижодий тажриба орттирган Мухаммад Али "Ўлуг салтанат" эпопеясида Амир Темурнинг оила муҳитини бош мавзу қилиб олган. Зотан, бу мавзу бизнинг миллийлигимизни, бугунги авлоднинг ўтмишининг энг яхши аёнаналари руҳида тарбиялашимизни, кимнинг қим эканлигини кўрсатишимизни, жаҳон майдонида бирдан пайдо бўлиб қолган миллат эмаслигимизни, тинчлик, тараққиёт ва адолат сингари умумбашарий қадриятлар азаллий мақсадини эканлини ҳам намоян этади.

"Ўлуг салтанат" ҳақида матбуотда ўндан ортиқ тақрир эълон қилинди. Атоқли олим Матёқуб Қўшонов "Жаҳонгир Мирзо" романига ёзган сўзбошида мазкур асарда муаллиф, аввало, ўз қаҳрамонларининг ички оламига назар ташланганини, ўзини сўзамоллик ва кераксиз тўқималардан холи тутиб, жумлаларни насрдан кўра кўпроқ назм ипиға тизганлигини алоҳида таъкидлаганди.

Мен шу ўринда ёлғиз бир жиҳатга эътибор қаратмоқчиман. Муаллиф Жаҳонгир Мирзонинг қалб ойнасига боқар экан, қаҳрамон нутқининг ўзига хослигини таъминлашни унутмайди. Бир мисол. Сурхондарё ва Қашқадарёда барлос лаҳжасида сўзловчи кишилар ҳозир ҳам "Хушёр бўл!" ўрнига "Ҳазир бўл!" иборасини қўллайдилар. Биргина шу ибора ҳам асар қимматини оширган: **"— Жаҳонгир Мирзога кўмакка кетдим! — дейди у Амир Сарибугога ва унга: — Ёшлик гурури уни тинч қўймайди! Бу ёнға ҳазир бўл!"**. Айни пайтда бу ибора билан амирларнинг Жаҳонгир Мирзога бўлган меҳр-муҳаббатлари ҳам ифодаланган.

Асарда китобхонга таниш воқеалар тилга олинса-да, адиб танлаган услуби орқали бу воқеалар

тасвири, ички кечинмалар, руҳий ҳолатларни ишончли кўрсатади. Мана, бир мисол: **"Келинлик либосидаги Хонзода хоним етти яшар Мухаммад Султонни бағрига босар экан, ҳеч кимга билдирмай ич-ичидан мунграб, ўқиб, бағри ўйилиб йиғлади"**. Эътибор беринг: "мунграб, ўқиб, бағри ўйилиб". Суюкли ёридан айрилган ва яна мажбуран узатилган тул аёлнинг ҳолати, юзидаги изтироб беихтиёр қалбингизга қуйилиб, сизни ҳам ўйга толдиради.

Гап тарихий романлар ҳақида бораркан, маънавий ҳаётимизда ўзига хос аризли воқеа бўлган "Аҳмад Яссавий" романи — оқсоқол адиб Саъдулла Сиёевнинг неча йиллик меҳнати самарасини ҳам эътироф этиш жоиз, деб ўйлайман. Адиб Ҳазрати Султон ҳаёт йўли ёхуд тарикатини илмий баён қилмаган, бирор тарихий шахсга ёки ўша давр мафкураси, ҳатто оддий турмуш иқир-чиқирларига ён босмаган, балки у зотнинг руҳият дунёсини бадий тадқиқ этган.

ТАРИХ МИСОЛИ КЎЗГУ

Ўзбекистон халқ ёзувчиси Пиримқул Қодировнинг "Амир Темур сиймоси" асари ҳам жозибадорлиги, ранг-бўёқларнинг тиниқлиги, сўзининг жарангдорлиги ва буюқ ҳукмдорнинг ҳаётига холисона баҳо берилгани билан ажралиб туради. Асар икки қисмдан иборат бўлиб, биринчи қисм "Озолик йўлидаги тик довлар", иккинчиси "Жаҳон микёсига чиққан фаолият" деб номлаган. Бу асарнинг қиммати шундаки, ёзувчи илк маротаба Амир Темурнинг халқ ичидан чиққан ҳукмдорлигини, раият, оддий фуқаро учун яшаганини аниқ далиллар орқали кўрсатиб берди.

Ёзувчи Асад Дилмурод тарихий мавзуга мурожаат этаркан, аввало, инсон руҳиятининг ўзи бир олам эканлигини кўрсатишга интилади. Чунончи, "Махмуд Торобий", "Пахлавон Мухаммад" романлари ва "Мезон буржи" қиссаларида ана шу хусусиятни кўрамыз. Рисолат Ҳайдарова "Жавзо" романида 17 кунлик воқеани бадий жонлантиради. Айниқса, романда Қорақўзбегим образи нафис чирилган. Раҳимали жаллоднинг бир пайтлар ўзи қатл этган Мўмин Мирзо онасининг қошига тавба-тазарру билан келиши ўқувчини ўйга толдиради, ана шу ён етти кунлик воқеалардан хулоса чиқаришга ундайди. Айниқса, бугунги ёшлар учун ана шундай тарихий асарлар керак.

Бир сўз билан айтганда, тарих мисоли кўзгу, унда биз юртимиз, халқимиз ўтмишини кўрамыз, демакки, ўзигимизни англаймиз, таниймиз. Ота-боболар шон-шавкатидан тарбия оламиз, ифтихор туямиз.

Ҳа, бугун бой тарихимизни ўзимизнинг кўзимиз билан кузатиб, ўзимизнинг меъёрларимиз асосида қайта ёялтимиз. Зеро, инсон қамолоти, Ватан ободлиги, хотиржамлик, эзгулик бош мақсадимиз. Ва бизнинг адабиёт ана шу жиҳатлари билан дунёга қайта кириб бормоқдаки, бу биз учун қувончли ҳодисадир.

Тўлқин ХАЙИТ

Жаҳон адиблари адабиёт ҳақида СЕРВАНТЕСНИНГ КАШФИЁТИ

Поэзия — бу шундай кўзгуки, воқеликни нотўғри акс эттирганида ҳам хайратланарли тарзда ўзига хос жилваланаверади. ...Шоирлар — дунёнинг эътироф этилмаган қонун ижодкорлари.

Перси Биши ШЕЛЛИ

Мен шоир сифатида бирор-бир ғояни кўтариб чиқмоқчи бўлсам уни кичик ҳажмдаги шеърларимда акс эттирадимики, бу яққол кўзга ташланиб турарди... Менингча, бадий асарнинг маъноси қанчалик теран ва беқиёс бўлса, шунча яхши.

ГЁТЕ

Сервантеснинг кашфиёти рицарлик қаҳрамонлигига киноя эмас, балки ҳар икки оламни — идеалистик романтика дунёсини ва реалистик рационализм дунёсини шубҳа остига ола билганидадир.

Арнольд ХАУЗЕР

Онгишлик образлари, табиийки, ондан яралмаган, улар туйқусдан пайдо бўлади ва ўз ҳолича мавжуд бўлади.

Карл Густав ЮНГ

Тарихчи билан шоир фақат вазнсиз ёки вазнли ёзиш билан фарқланмайди. Агар Геродот асарлари шеърый вазнга солиб чиқилса ҳам, барибир, тарихлигича қолади.

АРАСТУ

Асарда моҳият, мазмун орқали кўзгатишган эҳтирос, ҳис-ҳаяжон, албатта, шоирнинг маҳорати, ижодий меҳнати самараси, бироқ бундай эҳтирос, ҳис-ҳаяжоннинг аҳамияти иккиламчидир.

Франсуа Ле ЛЕОННЭ

Сюрреализм муваққат услубдан қутулишнинг чораси эмас...

Сюрреализм учун на мазмун ва на шаклнинг аҳамияти йўқ, дейиш хом ҳаёл. Сюрреалистча ифодаланган арзimas мантиқсизлик, барибир, аҳмоқона ҳаракат бўлиб қолаверади.

Луи АРАГОН

Сиз тушунмаяпман, деб айтаяпсизми? Сабабини фақат ўзингиздан қидиринг. Модомики туйғуни тафаккур билан боғлай олмас экансиз, нақадар қашшоқсиз.

Пабло ПИКАССО

Ҳаётий воқеаларга бой ва мазмунли теран санъат асари санъаткорнинг мавзуга тўла-тўқис берилиб кетган ҳолатидагина юзага келади. Қолгани эса ёзиш маҳорати билан боғлиқ машқлар, ҳолос. Маҳорат улуғ ниятларни рўйбга чиқаришга ёрдам беради, лекин таассуф билан таъкидлаш жоизки, улуғ ниятлар ҳар кун тугилавермайди.

Жон ГОЛСУОРСИ

КИТОБ ЎҚИШ ОСОН...

Тошкент шаҳрида зиёлилар оиласида туғилган Ақром Баҳромов ўтган асрнинг 80-йилларида тасвирий санъат оламига кириб келди. Ақромда чизишга қизиқшиш уйғотган амакиси, Ўзбекистон халқ рассоми Икром Баҳромов бўлди.

“Амаким нафақат расм чизишни ўргатган, балки турли рассомлар ҳаёти, уларнинг асарлари ҳақида қизиқарли ҳикоялар ҳам айтиб берарди”, дея эслайди рассом. Бўш вақти деярли амакисининг устонасида ўтаётган Ақром қозоғга турли шакллари ажабтовур қилиб чизарди. Буни кузатиб юрган ота-онаси ва амакиси маслаҳатлашиб, уни Я.Фрумгарц раҳбарлик қилаётган Тўқимачилар маданият саройи Санъат студиясига аъзо қилишди. У расм чизиш моҳиятини шу ерда чуқур ўрганди. Қалам сөрхи Ақромни Тошкент театр ва рассомлик санъати институтининг китоб графикаси бўлимига етаклади. Бу даргоҳда устозлари Саъдулла Абдуллаев, Исқандар Воҳидов, Қутлуг

бларни ўқиб-ўргангани туркумдаги асарларнинг ҳаққоний чиқишини таъминлади. Рассомнинг, айниқса, болаларга чизилган расмлари кўзни қуватиб, дилни яшнатади. У болалар дунёсини яхши тушунади, кичкинтойлар дунёсида яшайди. Меҳр билан чизилган эртақ қаҳрамонларини кўрган болаларнинг китобга муҳаббати янада ошади. Ўттиз йилдан ортқ фаолиятини болалар китобларини беэшага бағишлаган рассом тасвирида мукамалликка эришиб, ўзига хос ижодий мактаб яратди.

Ақром Баҳромов ижодида плакат етакчи жанрлардан ҳисобланади. Институтда таниқли рассом Фаррух Абдуллаев плакат чизишдан сабоқ берарди. Ақром бу йўналишда сурат чизишга қизиқиб қолади ва бўш вақтини устозлар ҳузурида ўтказиб бошлайди. Бора-бора бу жанрда ўзига хос асарлар яратди. График плакатлар кўргаз-

сойлар қалбиди ўзгача муҳрланиб қолган. Айниқса, кун ботишида қуёшнинг заррин нурларини кузатиш сеvimли машғулот эди. Баҳорнинг жўшқинлиги, ёзининг жазирамаси, кузнинг сокинлиги, қишдаги салобат, қишлоқ кўчалари, муқаддас қадам-жолар акс этган суратларида рассом юртимиз табиятини шунчаки чизиб қолмай, ҳар бир асарига меҳр-муҳаббатини бағишлагани аққол сезилиб туради. Ҳар қандай суратда меъёр бўлиши керак, деб ҳисоблайди у. Турфа манзаралар, лирик оҳанг-

лар оғушида тасвирланган “Машшоқлар”, “Кўча”, “Олтин куз”, “Узумзорда”, “Оқшом”, “Чимён”, “Оқтош” сингари полотнолари кишини мушоадага ундайди. Рассомнинг кичик ҳажмдаги манзараларида ҳам катта ҳаёт яшайди. Унинг ҳар бир композициясидаги тўйинган ранглар аниқликка, тинчликка хизмат қилади. Бу ранглар қиёфаларга сокинлик, ўйчанлик бағишлайди.

А.Баҳромов мамлакатимизда ва хорижий давлатларда бўлиб ўтадиган халқаро кўргазмаларнинг мунтазам иштирокчиси. БМТ уюштирган плакат кўргазмасида фахрли соҳиб билан тақдирланган. Ҳозирги кунда рассом Миллий рассомлик ва дизайн институтида ёш ижодкорларга тасвирий санъат йўналишидан сабоқ бериш билан бирга фаол ижод билан банд. Яқинда Тошкент фотосуратлар уйида бўлиб ўтган ҳисобот кўргазмаси бунинг далилидир. Экспозицияда плакат, рангтасвир, графика, эмблема, карикатура жанрига доир юздан ортқ энг сара асарлари намойиш этилди. Рассомнинг ижод намуналарини кузата туриб унинг рангтасвир йўналишида самарали ижод қилиш учун катта имкониятлари борлигини кўрдик.

Сарвара ҚОСИМОВА,
Алексей ПОПОВ олган сурат

Рассом ва замон

Дарҳақиқат, устозлар сабоғи рассомни китоб графикасида мукамаллик сари етаклади. У ҳар бир китобга шунчаки сурат чизмади, балки ундаги воқеаларга иккинчи ҳаёт бағишлади. Чизмаларида оқ-қора рангини шундай уйғунлаштирдик, гўё кўз ўнгинида ёруғликдан яралган нафис манзаралар жонланади. Масалан, Абдулла Қодирийнинг “Ўткан кунлар” романи қаҳрамони Қумушбиби ҳаётидан, дарахтга сунган ҳолатда акс этган. Бу манзарадаги дарахт Қумушбибининг Отабекдан кейинги иккинчи суянчигидек тасаввур уйғотади. Узоқ йиллар Фафур Фулом нашриётида бадий муҳаррир бўлиб ишлаб, Асқад Мухтор, Одил Ёқубов, Саид Аҳмад, Абдулла Орипов сингари замонамизнинг таниқли ёзувчи-шоирларидан тортиб, ҳозирги навқирон авлод вакиллари кўлаб китобларини беэди. Тошкент шаҳрининг 2000 йиллигига бағишлаб оқ-қора рангда туркум асарлар яратди. Бу полотноларни яратиш жараёнида жуда кўп тарихий китоб-

маларида намойиш этилган турли мавзудаги картиналари муҳлислар ва мутахассислар эътиборига тушади. Рассомнинг кўндалик турмушимиз, жамият ҳаёти билан боғлиқ “Яхши китоб инсонни юксалтиради”, “Фаришта ва шайтон”, “Миллий ўйғониш адабиёти”, “Ташқи ва ички дунё”, “Хатоларим такрорлама, ўғлим!” сингари плакатлари фалсафага бойлиги билан ажралиб туради. Ижодкорнинг яна бир қирраси мукамал чизилган эмблема — тисоллардир. Жумладан, Самарқанд, Ташки, Шахрисабз, Марғилон каби шаҳарларга бағишланган эмблемалари мазкур шаҳарларнинг тисолига айланган.

Унинг ижодида рангтасвир санъати ҳам ўзига хос ўрин тутди. Болалигида амакиси билан табиятнинг сўлим жойларида жуда кўп бўлган, тоғ-далалар, гуллар билан қопланган қирлар, шарқираб оқаётган

“МЕНИ КЕЧИР”

Таниқли санъаткор, Ўзбекистон халқ артисти Лутфулла Саъдуллаевни муҳлислар театр сахнасида, кино ва телевидениеда яратган турфа образлари орқали яхши танишади.

Устоз санъаткор қаламига мансуб “Қисматим” ва “Ўкинч” деб номланган автобиографик характердаги китоблар эса актёр ижодининг яна бир қиррасини намойиш этди. Яқинда “Янги аср авлоди” нашриётида Л.Саъдуллаевнинг шу туркумдаги учинчи — “Мени кечир” номи китоби чоп этилди.

Мазкур асар аввалги икки китобдан бадийлиги ва фалсафий йўналиши билан ажралиб туради. Тўпламдан қисса ва хикоя-

лар, муаллифнинг санъат даргоҳига қадам қўяётган ёшларга йўл-йўриқлари, насихат ва ҳаётий тажрибалари асосида чиқарган хулосалари жой олган.

Воқеий ҳикояларидан бирида муаллиф шундай ёзади: “Мен ҳеч қачон ганимларга таслим бўлмайман. Уларга қарши курашининг энг осон йўли меҳнат ва яна меҳнат. Шу кунга қадар тинмай меҳнат қиляпман. Меҳнатим туфайли муҳлисларим, китобхонлар олдида юзим ёруғлигидан хурсандман”.

Ўйлаймизки, кенг китобхонлар оmmasига мўлжалланган мазкур китобни муҳлислар яхши қўтиб оладилар.

Янги нашр

«Доня» муаммоси...

Ҳар кун телевидение орқали намойиш қилинадиган “Доня бор, муаммо йўқ”, рекламаси деярли ҳаммага ёд бўлиб кетган. Доня номи билан ўзимизда ишлаб чиқарилаётган “Доня” сариёғи, турли тозалаш воситаси бугун ўзининг сифати билан харидорғир. Демак, ростдан ҳам Доня бор, муаммо йўқ. Аммо...

Юртимизда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларга ана шундай ўзимизники бўлмаган ном танланаётгани таассуфланарли. Энг ачинарлиси, бундай маҳсулотлар реклама қилинаётганда, барча сўзлар ўзбекчадаю, номи русчада эканлиги худди ош ичидан чиққан тошни эслатади.

Реклама Узаро рақобат ва ривожланишга йўл очадиган энг биринчи восита. Қомусимизнинг 29-моддасида “Ҳар қим ўзи истаган ахборотни излаш, олиш ва уни тарқатиш ҳуқуқига эга” эканлиги қафолатлаб қўйилган. 1998 йилда эса “Реклама тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни қабул қилиниши реклама фаолиятининг ҳуқуқий асосларини яратди. Рекламани янада фаоллаштириш мақсадида, мамлакатимизнинг қатор муассасалари-

да мутахассислар тайёрлаш йўлга қўйилди ва кейинги пайтларда анчагина ижобий натижаларга эришилди ҳам. Масалан, “Artel” техника маҳсулотларини реклама қилишда қўйилаётган видео роликлар юмрогга бойлиги билан кўпчиликнинг диққат-эътиборини тортади ва томошабинни зериктирмайди.

Реклама тарқатишининг турлари кўп. Бирок, тасвирларсиз рекламани тасаввур қилиш қийин. Шу боис, баъзида реклама билан шуғулланувчи кадрларга эҳтиёж сезилади. Худди шунингдек, жойларнинг номланишида ҳам турли чалқашликларга йўл қўйилмоқда. Масалан, савдо-сотиқ дўконлари, дорихона, маиший хизмат кўрсатиш тармоқларининг номланиши ҳар қандай одамни таажжубга солади. Ахир, Ўзбекистонда яшаётган бўлсак, нима учун хориж номларидан фойдаланишимиз керак. Пойтахтимизнинг Юнус-обод бозори жойлашган ҳудудда “Kefayat” савдо мажмуаси бор. Бу мажмуанинг номланиши қайси тилдан олингани билан бўлмади. Турли маҳсулотлар билан савдо қиладиган ушбу жойга “Кайфият” деб ном қўйилса, нур устига нур бўларди. Ростдан ҳам у ерга кирган ҳа-

ридорнинг рисоладагидек нархлардан ва маҳсулотлар хилма-хиллигидан кайфият кўтарилади. Юнусободдан то Олой бозорига қадар йўл чеккаларидаги “VEGA”, “DADU”, “SINATRA” кафелари, “IZMIR”, “PARADAIS” гўзаллик салонларининг номланишида ҳам на мазмун, на маъно бор.

Юртимизнинг шаънини улғулловчи чиройли ширлар бугун кунда барча ташкилоту муассасалар тепасига осиб қўйилган. “Бетакоримсан, ягонасан, она Ватаним — Ўзбекистоним” шiori ёзилган баннерлар тагида жойлашган мажмуаларнинг “Эталон”, “Viva delux”, “Wedd House”, “Relax”, “Sasha fabiana” каби тил ҳам айланмайдиган номлар билан аталишини кўрганнгизда она юртга муҳаббат шу тахлит изҳор қилганимиз, деб ўйлаб қолсан киши. Хусусий боғчанинг “Мики маус” деб номланиши янада ҳайратланарли. Ахир, лугатимизда ўзбекча чиройли номлар бор-ку, масалан, “Бойчечак”, “Марварид”, “Қалдирғоч” каби. Амир Темур кўчасидан ўтиб бораркансиз, “Мисс Камилла, мы открылись” деган эълон сизни бефарқ қолдирмайди.

Лукма

Энди таржима қиладиган бўлсак, унинг ўзбекчаси “Камилла хоним биз очилдик”. Ахир шун “Комилахон салони ишга тушди” деб ёзишнинг имкони бор-ку! Қолаверса, “очилди” ибораси инсонга эмас, балки жонсиз нарсаларга нисбатан айтади. Масалан, “гул очилди”, “эшик очилди”, “дараза очилди”, кафе ва ошхоналарнинг очилишига нисбатан эса “ишга тушди” дейиш ўринли. Яна телефон тарифлари билан боғлиқ “Интернет учати”, “Ҳаётнинг ёрқин томонида бўл” ёки шоколад билан боғлиқ “Сникерсни тўхтатма” каби рекламалардан халгача ҳеч нарсани тушунолмай ҳалакмиз.

Рекламининг ривожига биз, энг аввало, ўзгичилини йўқотмаган, яъни урф-одатларимиздан келиб чиққан ҳолда ёндошмоғимиз зарур. Зеро, миллий қадриятлар акс этган рекламалар ёшлар онгига ижобий таъсир этади. Шундай экан, ўз маҳсулотини, номини реклама қиладиган ҳар бир корхона ва фуқаро унинг мазмундорлигига ижодий ёндошиши, моҳиятига эътибор бериши шарт, деб ўйлаймиз.

Б.СУЛТОНОВА

Буюк мусаввирларнинг тақдир йўли сиру синоатга, ажабтовур ҳодисалару кутилмаган тасодифларга бой. Бедор тунларга уланган ижодий изланишлар, қалб ва тафаккур синовлари, қувонч ва ғам баробар ҳаёт кечмишлари... Уларнинг бари мўйқалам соҳибининг “мен”ига муҳрланган ўчмас битикдир. Куйида эътиборингизга ҳавола этилаётган қизиқарли мулоқоту воқеотлар баёни ҳам аслида мусаввирлар ҳаётига тегишли барҳаёт хотирилардир. Санъат ихлосмандлари улар билан танишиш жараёнида буюк мўйқалам соҳибларининг шахси ва ижодини янада теран англаши, қимматли маълумотлардан бохабар бўлишлари шубҳасиз.

“ИЗТИРОБ КЕТАР, ГЎЗАЛЛИК ҚОЛАР”

Кубизм йўналишининг отаси, буюк испан рассоми Пабло Пикассонинг (1881-1973) танишларидан бири у яратган асарларни кўздан кечири туриб, рассомга самимий оҳангда шундай деган экан: “Кечирасану мен буларни сира тушунолмаяпман. Ахир, сен тасвирлаган нарсалар мавжуд эмас-ку”. Машҳур ижодкор бунга қуйидагича жавоб берган: “Сен хитой тилини ҳам тушунаймайсан, аммо бу хитой тили мавжуд эмаслигини англатмайди-ку”.

Кунларнинг бирида Пикассо яқин дўсти, таниқли рус ёзувчиси Илья Эренбург билан суҳбатлашиб ўтираркан, кутилмаганда адибга портретини ишлаб беришни таклиф қилади. Бунга рози бўлган ёзувчи курсига қулайроқ жойлашишга улғурмасиданоқ рассом сурат битганини айтади. Ваъда қилинган портрет бор-йўғи беш дақиқада яратилганидан ажабланган Эренбургга қараб Пикассо “Мен сени қирқ йилдан бери танийман. Мана шу қирқ йил давомида қамона беш дақиқада асар яратишни ўрганди”, дея хитоб қилган.

Бир рус аёли жиддий эътиборга арзимаيدиган, аммо бандига буюк мусаввир Илья Репин (1844-1930) исми битилган рангтасвир асарини бозордан атиги ўн рублга сотиб олади. Санъат муҳлисаси бу асарни муаллифнинг ўзига кўрсатганида эса машҳур рассом қаҳ-қаҳ отиб қулади ва рангтасвир намунаси, дея базўр аташ мумкин бўлган ишнинг устига “Бу Репин эмас”, деб ёзиб, дастхат чекади. Орадан кўп вақт ўтмай, ишбилармон аёл машҳур мусаввир дастхати битилган муаллифи номаълум асарни 1000 рублга пуллайди.

Санъатшуносу олимлар узоқ вақт давомида барокко даврининг етук рассоми Пауль Рубенсинг (1577-1640) энг машҳур асарларидан бири — “Олимп маъбудларининг зиёфати” картинаси қайси йилда яратилганини аниқлай олишмаган. Ниҳоят, ушбу асарни астрономлар кўздан кечиргандан сўнг бу жумбоққа жавоб топилди. Буни қарангки, Рубенс тўқин дастурхон атрофида тасвирланган юнон маъбудларининг ўрнини самовий сайёраларнинг 1602 йилдаги жойлашувига қараб белгиланган экан.

Уйғониш даврининг буюк мутафаккири ва рассоми Леонардо да Винчининг музика санъатига муҳаббати беҳад кучли эди. Машҳур мусаввир энг сеvimли сози чилторни шундай юксак маҳорат билан чалардики, атрофдагилар ҳайратдан тонг қолишарди. 1482 йили Милан ҳукмдори Людовик Сфорца ҳузурига йўл олган ўттиз ёшли Леонардо дастлаб саройда лютна ижрокчиси сифатида хизмат қилгани сабаби, балки шундандир. Кейинчалик ушбу

шаҳарда Леонардонинг устидан кўзгатиш суд иши ҳужжатларида у рассом ёки кашфиётчи эмас, балки музикачи сифатида кўрсатилган.

Импрессионизм йўналишининг машҳур намояндаси, франциялик рассом Огюст Ренуар (1841-1919) рангтасвирга шу қадар муҳаббат қўйган эдики, ҳатто кексалик чоғида турли бўғин касалликларига чалинганга қарамай, мўйқаламини енгига боғлаб асар яратишда давом этади. Кунларнинг бирида рассомдан хабар олиш учун келган яқин дўсти Анри Матисс “Нега ҳамон рангтасвир билан шуғулланиясиз, ахир у сизга изтироб бермоқда”, деб қуянганида, Ренуар “Изтироб кетур, гўзаллик қолур”, дея сокин оҳангда жавоб қайтарган.

Супрематизм йўналишини асосчиси, машҳур рус рассоми Казимир Малевичнинг ҳикоя қилишича, у тасвирий санъатда “сўнгги нукта”га айланиши лозим бўлган афсонавий “Қора квадрат” асарини бир неча ой давомида турли нусхаларда яратган. Лекин бошқа тахминларга қараганда, Малевич аслида вақтида чизиб улғурмаган асарларидан бирини кўздан яшириш учун уни қора бўёққа бўяб чиққан. Шунга қарамай, ушбу муваффақиятсиз изланиш намунаси муҳлислар эътиборини торта бошлайди. Шундан сўнг рассом оқ матода “Қора квадрат”нинг бир неча нусхасини яратган.

1922 йили Гаагада бўлиб ўтган йирик кўргазмада иштирок этган голландиялик умидли рассом Хан ван Меегерен (1889-1947) кутилмаганда санъатшуносларнинг кучли танқидига учраб, ўртамеёна ижодкор сифатида баҳо олади. Тушқунликка тушган ёш ижодкор катта санъатдан кетишга қарор қилиб, ноёб асарлар савдоси билан шуғуллана бошлайди. Бироқ Иккинчи жаҳон урушидан сўнг Меегерен эски усталар қаламига мансуб қимматбаҳо картиналарни фашистларга сотганликда айбланиб, давлат мулкига зарар етказгани учун ўлим жазосига ҳукм қилинади. Илоҳсиз ахволда қолган рассом охири барча учун кутилмаган сирни ошкор қилиб, сотилган картиналар аслида ўзи томонидан яратилган қалбаки нусхалар эканига иқдор бўлади. Буни эшитган кўпгина санъатшунос ва коллекционерлар ҳайратдан ёқаларини ушлашади. Рассом суд эътиборига шахсий архивида сақланган чизмаларни тақдим этади ҳамда уч ой ичда Ян Меегереннинг машҳур асарларидан бирининг икки томчи сувдек ўхшаш нусхасини яратиби, айбисизлигини исботлайди. Суд ишида қатнашган кўп сонли комиссия аъзолари рассомнинг юксак маҳоратини эътироф этиб, уни бир йилга озодликдан маҳрум этиш жазосига ҳукм қилишади.

“ТЕАТР”

2015 йил 5-сон

Журналларни варақлаганда

Журналнинг навбатдаги сониде театр жамоаларининг янги мавсум туҳфалари, атоқли сахна фидойилари ҳақидаги портретлар, театр санъатининг оғриқли нуқталарига бағишланган мулоҳазалар, вилоят театрларида кечаятган жараёнлар билан танишасиз.

Хусусан, Б.Сайфуллаевнинг “Искенер қалб”, О.Жўрабоевнинг “Ўзбекана комедия устаси”, Ҳ.Икромовнинг “Санъат парванаси” каби мақолаларида Абдулла Қаҳҳор, Баҳодир Йўлдошев, Обид Юнусов сингари за-

қоласида мумтоз асарларни саҳналаштириш билан боғлиқ долзарб масалалар атрофлича ёритилган.

Шунингдек, таниқли театр ва кино актрисаси Шодия Тўхтаева билан самимий суҳбат, Жанубий Корея театр жамоасининг юртимизга таш-

рифи, “Саҳнага армуғон китоблари”нинг янги нашрлари ҳақидаги тафсилотлар ва бошқа қизиқарли маълумотлар ҳам журналнинг ушбу сонидан ўрин олган.

МАНГУЛИКДАГИ ЛАҲЗА

Пойтахтимиздаги Тасвирий санъат галереясида таниқли рассом Марат Содиковнинг “Мангуликдаги лаҳза” номи кўргазмаси очилди. Унда муаллифнинг юздан ортқ ижод намуналари намойиш этилмоқда. Рассом Тошкент шаҳрида яшаб, ижод этса-да, Бухоро асарларининг бош мавзусига айланади.

Кўргазма залларида

кўчалари ҳамиша рассомга илҳом бағишлаб келган. “Бухоро” туркум асарларидаги оддий лойли томлар ва деворларда шарқона манзаралар жонланади. “Гиждувон”га ўхшаш бир неча полотноларида болалигидан кўрган-кечирганлари тасвирланган. “Қирғизистон”, “Арманистон” каби тўпламлари рассом ижодий сафарларининг маҳсулидир. “Филон”, “Сўқоқ” туркумига кирувчи асарларда ижодкорнинг она юртга, гўзал табиятга муҳаббати акс этган. Асар ақининг ақарелда чизилган манзаралари нафислиги билан ажралиб туради, — дейди рассом Хусан Содиков. — Ижодий жараёнда бу каби мураккаб техникада ишловчи рассомдан жуда катта маҳорат талаб этилади. Бўёқлар тез қуриб қолмаслиги учун тасвирларни чаққонлик билан қозғаш муҳрлаш лозим бўлади. Шундай вазиятда ҳам рассом тасвири аниқ ифодалашга, рамзаларни эса умумлаштиришга эришган. Марат Содиков ўз услубини топган ва акварелда мукамалликка эришган рассомдир”.

МАРДИ МАЙДОН ПОЛВОНЛАР

Асл полвон зот учун эмас, ор учун курашади. Алдомишдек гўзал ёри учун, эл-улуснинг истиқболи учун беллашади. Асл полвон майдонга қадам қўйганда юрагида бутун бир халқ қалби, шаънио гурури жўш ураётганини ҳис этиб, нафас олади. Боши таъзимга эгилганда улуг боболар руҳини ёд этади, кўзининг қорачиғида суюкли ёрининг тимсоли барқ уради, жондан азиз дилбандларининг кулгисини эшитгандек завққа тўлади.

Ватанидан йироқда бўлса ҳам, худди киндик қони тўқилган юрт тупроғида курашаётгандек, шаҳди ошади, билалари икки тошқин тулпор мисол кишнади, белида висолга етган бир туман ошқининг кучи жам бўлади. Токи рақибининг курагини ерга теккисмагунча, ҳалол галабага эришмагунча ором билмайди.

Эрон заминидан авжи дағдағаси баланд ўзбек кураши бўйича ўтган ўнчи жабон биринчилиги ана шундай гурури юксак, лафзи ҳалол полвонлар беллашувига айланди. Нанки мусобокага мезбонлик қилган ахли Хуррамобод, балки бутун дунёдаги кураш ихлосмандлари юртимиз полвонларининг аҳдига, маҳоратию кучига тан берди. Улар майдонда бўй кўрсатганда кўҳна Ажам тупроғи мозий хотирларини ёд этиб, ҳўб титради. Фирдавсий мадҳ этган Турон баҳодирларига бўйлағудек полвонлар бир эмас, ўн бир соврилли ўрини — беш олтину тўрт кумуш ҳамда икки бронза медалини кўлга киритиб, юзлари ёруғ бўлди. Темурхон Тўраев, Эркин Дониёров, Мухсин Хисомиддинов, Давлат Абраев, Маъруф Файбуллоев олти алллар ўз вазнларида жаҳонда тенгсиз эканлигини исботладилар. Ғолиблар ичинда келбати бўлак, томири Сурхон тоғларига чир-

маш Мухсин полвон "Ҳей, элима аргумон шу зот жуфт бўлсин", дея курашнинг энг оғир мутлак вазнида мардона бел олишиб, бронза медалини ҳам бўйинига тақди. Ўзбекистонлик полвонлар умум жамоа ҳисобида биринчилиқнинг энг юқори ўрдасидан жой олди-

Истиқлол фарзандлари

лар. Дунёнинг эллик беш мамлакатидан ор талашиб келган полвонлар Соҳибқирон авлодлари, ўзбек баҳодирлари боболаридан мерос курашда ҳамиша ғолиб келишларига яна бир бор амин бўлдилар.

Асл полвон майдонда зафар кўча, элининг гурури юксалар, дейди боболар. Ана шу қадим нақл бугун ҳақиқатга айланган, миллий курашимизни, миллатимиз полвонларини жаҳонга машҳур этган азалий ҳикмат эмасми. Бизнинг эл ҳамиша полвонларни суйган, майдонда гурури сўнмаган, доим ғолиб келган эл!

Ҳей, элима, элима, марди майдон, элима, Полвонларини суйган асли полвон, элима. Майдон сурган элима, ор бермаган, элима, Алл илздан кўқарган лафзи ҳалол, элима.

Асрий қудрат яшайверар билагинда, элима, Алл кўксининг совуқ тошта сира босма, элима. Майдонингда юксалавер зўр замонда, элима, Полвон каби курашиб, ғолиб келгин, элима.

Азиз ИМОВО

Олимларнинг ҳисоб-китобида кўра, шахмат тахтасидаги дастлабки ўн юришдан сўнг 217 миллиард вариантнинг қўлаш мумкин экан. Уларнинг барчасини кўриб чиқиш учун эса ер юзидagi одамлар 217 миллиард йил давомида шахмат доналарини суриб ўйнашлари лозим бўлади. Бу эса ҳар дақиқада минглаб ишни бажарадиган ҳозирги замон электрон ҳисоблаш машиналари учун ҳам бир неча йил давомида бажариладиган юмушдир. Шахматни катта академия фанига қийслаш мумкин. Унинг 64 та катагида математика, фан, санъат, сирли мўъжизалар мужассам. Шунинг учун ҳам шахматни мантиқий тафаккурнинг ажойиб мактаби деса бўлади. Агар бола шахмат ўйинини 8-10 ёшда ўрганса, қийинчиликсиз шахмат амалиётини ўзлаштириб 15 ёшда шахматчи бўлиб етишсади. Собиқ жаҳон чемпиони Роберт Фишер 15 ёшда АҚШ чемпиони ва гроссмейстер унвонига сазовор бўлган.

Ҳўш, шахмат ўйини асли қаерда пайдо бўлган? Халқ афсоналарида оғиздан-оғизга кўчиб, бизнинг асримизгача етиб келган шахмат ўйинининг келиб чиқишини тарихчилар турлича изоҳлашади. Афсоналарнинг бирида айтилишича, қадим замонда Хиндистонда бир зolim ҳукмдор ўтган экан. У жуда ҳам баджаҳл, такаббур, ўзини беҳад "доңишманд"

"64" КАТАКДА БОР ОЛАМ

катнинг хунарманду олими кўлдан келганча ихтиро қилган нарсаларини подшога кўрсатишибди, аммо уни ҳеч нарса ҳайратлантирмабди. Шунда доно хинд чўпони подшо хузурига келиб шатранж ўйинини ихтиро қилганини айтибди. Ўйиннинг сир-асрорини ўргатибди. Жанг қизиган пайтда шох ўз пийдалари кўмагига эҳтиёж сезишми, агар кўмак олмасам то бўлиб қолишни шох ўйин орқали кузатибди. Пийдаларнинг қайси бири жанг майдонидан эсон-омон ўтиб, энг юқори хонага (8-чи хонага) чиқа олса, вазир даражасига кўтарилишни кўриб турган подшо "ё тавба", деб ёқасини ушлаб қолибди ва шохларнинг доимо кўмакка муҳтожлигини тушунибди. Шахмат ўйини гоёси билан шу тахлит танишиб чиққан ҳукмдор барибир унинг сирини яхши англаб етмабди. Ва чўпонга: — Тила тилагингни, — дебди.

— Ҳимматингиз баланд, — дебди чўпон йигит. — Буюринг, олампадох, менга тахтанинг биринчи катаги учун бир дона, иккинчиси учун икки дона, учинчиси учун тўрт дона, тўртинчисига саккиз, хуллас, кейинги ҳар бир катак учун олдингисидан кўра икки марта кўпроқ бугдой берсинлар.

— Сен бу талабинг билан паст кетдинг ва менинг ҳимматим қадрига етмадинг. Бор, ҳозир сенга бир қоп бугдой келтиришади, — дебди шох. Кечки пайт подшоҳ "назари паст" чўпоннинг кетган-кетмаганини суриштирибди. — Олампадох, чўпоннинг сўраган бугдойини ҳисобчилар бетўхтов ҳисоб қилмоқдалар, эрталабгача тугатсалар ажаб эмас, — дебди сарой вазири. Эрталаб султон хузурига бош ҳисобчи келибди ва натижаларини айта бошлабди: — Ҳисобни тугатдик. Аммо... — Нима муаммо чиқди, хазинам камайиб қолмади, тезроқ жўнат чўпонни, — дебди шох. — Подшоҳи олам, агар билгингиз келса, ўша сиз айтган "назари паст" чўпон сўраган бугдой биригина сизнинг омборингизда эмас, балки бутун ер юзида ҳам топилабди, — дебди олим. — Шахмат кашфиётчиси сўраган бугдой доналарининг сони=18. 446. 744. 073. 709. 551. 616 ни ташкил этади. Агар шу сондан иборат бугдой доналарининг қанчалигини яхшироқ та-

саввур этмоқчи бўлсак, бунинг учун эни 10 метр, баландлиги 4 метр ва узунлиги 300 миллион километрдан иборат омбор керак бўлади. Бу омборнинг узунлиги эса ер билан қўёш ўртасидаги масофадан икки марта зиёд-роқдир. Янаям аниқроғи, бунинг учун бутун ер юзига саккиз марта бугдой экиб ҳосил йиғиштириш лозим ёки шунча бугдойни ташиниш учун тўрт олти аравадан 628 миллиарди керак бўлади.

Бу бир ривоят. Аслини олганда

лайди. Унинг эстетик таъсир кучи реал нарсани тасвирлайди. Инсон тафаккурининг ижодий ва мантиқий салоҳиятини кўрсатиб беради.

У худди тасвирий санъатдек ашаддий муҳлисларга ўз гоёлари, гўзаллигини намоянча қилади. Дунёнинг забардаст шахматчилари ақл бовар қилмас ўйин кўрсатиб, ҳаммани лол қолдиргани ҳам беҳиз эмас.

Академикнинг гапида жон бор, албатта. Англиялик Алекс Холден бундан кўп йиллар олдин тотализаторга атиги 100 фунт қўйган ва 100 ёшга кирса, 25 минг фунт олиши ҳақида шартлашганди. Яқинда у ана шу 25 минг фунт, яъни 50 минг доллардан ошмироқ пулни ютиб олди. Алекс Холден ўзининг узок умр кўриш сири ҳақида гапириб, бунга асосан сули бўтқасини егани ва шахматни кўп ўйнаганини сабаб қилиб кўрсатган.

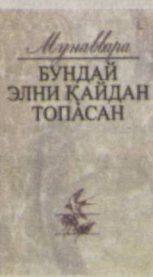
Яна инглиз гроссмейстери Жонатан Спилмен болалигида бир руҳонийга "Агар жаннатда шахмат бўлмаса, у ерга мени ҳатто олхўри пудинг билан ҳам алдаб киритолмайсан", деб айтган экан. Маълумки, бизнинг юртимизда ҳам шахмат ўйини кенг ривожланган. Бугун Рустам Қосимжоновдек, ака-ука Синдоровлардек шахматчилар ўз ўйинлари билан бутун дунёни лол қолдирмоқда. Ёзувчию олимларимиз орасида ҳам шахматни қизиқиб ўйнайдиганларни кўплаб учратиш мумкин.

Анвар ИНОКОВ, санъатшунос, шахмат бўйича спорт усталигига номзод

Анвар ИНОКОВ, санъатшунос, шахмат бўйича спорт усталигига номзод

"Бундай элни қайдан топасан"

Дунёга тийрак нигоҳ билан боккувчи шоира Мунавварнинг "Бундай элни қайдан топасан" номли янги китобида Ватан ва бунёдкор халқ қудрати, нурафшон келажак, ота-онага юксак эҳтиром, ҳаётга муҳаббат, севгининг ушунд дамлири, ҳижрон аламлари куйланган мунаввар шеърлар жамланган. Шоиранинг халқ қўшиқлари оҳангига уйқаш би-

Садда-ей, сада райҳон, Сингилдай содда райҳон. Бориб кўлунига айт, Соғиндим уни ёмон.

Тўпламдаги шеърлар билан танишар экансиз, ўз овози, ажиб оҳанглирига эга шоиранинг ҳаётнинг турфа манзаралари, тақдир битикларидан ўзига хос хулосалар чиқарганига, азалий қонунларни идрок этишига, ирода ва саботни улуғлашига, умуман, атрофдаги ҳар бир воқеа-ҳодисага теран нигоҳ билан боқиб, муносабат билдиришига гувоҳ бўласиз. Ўйлабмики, шоиранинг янги шеърлари ёниқ туйғулар, ўзига хос фикр-мушоҳадлар билан ўқувчиларга манзур бўлади.

Х.АКБАРОВ

Янги нашр

ларнинг қалбидан жой олиши шубҳасиз. Жумладан, "Райҳон" шеърда қишлоқнинг содда, шаддод кизларининг туйғулари уфуриб, кўнглингизга илиқлик олиб қиради:

ЁШЛАР МАҚОМ КУЙЛАЙДИ

Мақом санъати асрлар давомида сайқал топган. Мақом куй ва ашулаларини профессионал даражада ижро этиш учун устоз санъаткорларнинг маҳорат сирларини кунт билан ўрганиш талаб этилади.

Ўзбекистон давлат консерваториясида бўлиб ўтган Ёш мақом ижрочилари республика танловининг Тошкент шаҳар босқичи миллий мукаб санъатимиз аънавларини давом эттириш орзусида иزلанаётган истеъдодли ёшлар учун маҳорат майдонига айланди.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси, «Ижод» жамоат фонди уюшма аъзоси Олимбек ҚЎҚОРБЕКОВнинг вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзолари ва яқинларига чуқур ҳамдардлик билдиради.

Унда ўн саккиз ёшдан ўттиз бир ёшгача бўлган қирқдан ошмиқ умидли ижрочилар қатнашди. Танлов шартларига кўра, иштирокчилар мумтоз ашулаларни куйлаб, рубоб, уд, чанг, қонун, най, қўшнай, ғижжак, доира, ноғора каби қолғуларда куйлар ижро этишди. Ёшларнинг соҳага оид билими, саҳна маданияти ҳам синовдан ўтказилиб, ижро савиясини кўтаришга ҳизмат қилувчи тавсиялар берилди. Шунга кўра, танлов якунида мақом ашула ижрочилиги ҳамда мақом қолғу ижрочилиги каби йўналишларда ғолиблар аниқланди.

Наргиза МУРОДАЛИЕВА

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти жамоаси "Театр санъати" факултети декани Дониёржон АБДУЛЛАЕВнинг бевақт вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзолари ва яқинларига чуқур таъзия изҳор этади.

МУАССИС:
ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР
УЮШМАСИ

ХОМЙИ:
"МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИ"
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

Ўзбекистон
adabiyoti va san'ati

Манзилнинг: Тошкент — 100083, Матбуотчилик кўчаси, 32
Қабулхона — 233-52-91
Котибият — 233-49-93

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 233-58-86 Санъат бўлими: 233-56-40
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 233-57-42 Назм ва наср бўлими: 233-58-60

Бош
муҳаррир
Сирожиiddин
САЙИИД

Тахририятга келган қўлёзмалар таҳсил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри тахририят нуктаи назаридан фарқлашиши мумкин.

Масъул котиб — Асрор СУЛАЙМОНОВ
Навбатчи муҳаррир — Гулҳебра УМАРОВА
Саҳифаловчи — Зафар РЎЗИЕВ

«ЎЗБЕКИСТОН» нашриёт-матбаа
ижодий уйи босмахонаси.
Босмахона манзили: Навоий кўчаси, 30-уй

Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — 21.05
Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 26.11.2014 йил 0283-рақам
били рўйхатга олинган. Давид — 4116 Буюртма S — 4391. Ҳажми — 3 босма табақ А-2.
Нашр кўрсаткичи — 222. Ташиқлотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6

ЖУМА КҮНЛАРИ
ЧИҚАДИ.
СОТУВДА НАРХИ
ЭРКИН.
ISSN 2181-614X
9 772181 614000